

Вітаємо!

Лавреати Народної премії України імені Тараса Шевченка за 2021 рік

У день святкування 30-річчя Незалежності України в Києві, біля пам'ятника Великому Кобзареві, урочисто нагородили цьогорічних лавреатів високої Народної Шевченківської відзнаки. Як відомо, щороку її вручає Комітет з нагородження Народною премією України імені Тараса Шевченка, у складі якого – вісім Шевченківських лавреатів, під керівництвом видатного українського поета, державного і громадського діяча, голови ВУТ “Просвіта” ім. Т. Г. Шевченка Павла Мовчана. Лавреати отримали дипломи та красиві медалі з портретом молодого Шевченка, виготовлені зі срібла з позолотою, а також грошову премію.

Отже, лавреатами почесної нагороди за 2021 рік стали:

Видатний поет, народний артист України, академік **Андрій Демиденко** (м. Київ) – за вірші до кантати “Поле моєї пам’яті” та глибинне розкриття теми Голодомору 1933 року;

Народний артист України, художній керівник і головний диригент академічної капели “Почайна” Києво-Могилянської Академії **Олександр Жигун** – за духовно-музичне і патріотичне виховання українців та високу виконавчу майстерність;

Видатна українська письменниця, авторка прозових та публіцистичних книг **Наталія Дзюбенко-Мейс** (м. Київ) – за поетичну книгу “Сковорода”.

На святі прекрасні, високодуховні твори, зокрема на вірші Тараса Шевченка, співала капела “Почайна”, свої вірші проникливо читали Андрій Демиденко та Наталія Дзюбенко-Мейс, чим викликали щирі овації публіки, яка зібралася на це шляхетне свято. А завітали сюди відомі поети, прозаїки, перекладачі, митці, науковці, державні та громадські діячі.

Щиро вітаємо достойних лавреатів зі знаменною подією!

Слово про Слово

Наталія ДЗЮБЕНКО-МЕЙС, лавреатка Народної премії імені Тараса Шевченка

Коли ще Слово Богом не було,
Коли здавалось, що воно заснуло,
Змертвіло передаване крило,
Отрутою впеклось чуже жало,
Бо першим піднімалося під кулі.
В ристалищах народів і держав
Воно являлось привидом повстання,
То дух його із праху воскресав,
Молитвою ярів у небеса,
Завжди, немов уперше... Як востанне.
Воно сіяло в світлих образах.
По місяця холодній пекторалі
Котилася зажурена сльоза,
А крізь віки усміхнений Кобзар
Проносив золоті свої скрижалі.
Похідним маршем, рокотом бандур
Верталось до рідної господи
Під пильним зором хижих диктатур,
Імперій і часів порвавши мур,
Зростало Слово зі своїм народом.
...Та знов війни кривавий ятаган
Свої криві пропалоє дороги,
Немов із пекла сочиться дурман,
Але співає сонячний Майдан.
У ріднім Слові воскресивши Бога.

ГРИГОРІЙ ФІЛІПЧУК

2

ГАЛИНА ДАЦЮК

6-7

ПАВЛО МОВЧАН

11

Звернення

до наших читачів, передплатників, просвітян

Друзі!

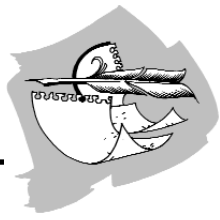
Тижневик “Слово Просвіти” – один із небагатьох нині існуючих островів незалежного українського слова в інформаційному морі – за певного “сприяння” нашої влади опинився на межі припинення свого існування. І тільки ми самі – ті, хто любить, шанує і цінує українське правдиве і об’єктивне слово, можемо допомогти тижневику. Будь-яка фінансова підтримка видання – це вагомий внесок в українську справу. Тож подаємо Вам наші банківські реквізити:

АТ “Альфа-Банк”, р/р UA 30 300346 0000026002016994001; отримувач: ГО “Всеукраїнське товариство “Просвіта” ім. Тараса Шевченка; код ЄДРПОУ/ІНН: 00031756.

Призначення платежу заповнюється платником так, щоб надати повну інформацію про платіж.

Минулих тижнів на наше прохання про допомогу для газети “Слово Просвіти” відгукнулися:

1. Ігнатенко Леонід Миколайович – 1000 грн.
2. Музиченко Олександр Дмитрович – 800 грн.
3. Шульга Борис Дмитрович – 400 грн.
4. Стасик Юлія Іванівна – 100 грн.

Георгій ФІЛІПЧУК,
академік НАПН України

Місія служіння Україні

талановитих та патріотичних українців, за свою Державу. Такі люди здатні і мають моральне право виховувати Націю, творити політику, бути завжди затребуваними, бо їхній життєвий чин – приклад для наслідування.

І річ не в тому, що їх завжди було замало, а вікова бездержавність витолочувала “передні ряди” Українського народу. Біда (так є і понині) в тому, що вже за часів відновленої Незалежності їх часто (свідомо) не помічали, ігнорували, витісняли. Вони – “незручні”. Фінансово-політична влада олігархія або “приручала” інтелігенцію, або її викидала на узбіччя суспільних процесів. Дуже правдоподібно це звучить у перекладі Д. Павличка сонетів Шекспіра: “Перед надсилою художество німіє, / А дурень мудрому відмірює права”.

У здоровому суспільному середовищі провідна верства має бути в основі національного прогресу. Вона формує ідеологію БУТТЯ Нації, опираючись на історичну традицію, ментальність, культуру, світоглядні цінності, мету і прагнення конкретного народу, впроваджує досвід, знання, досягнення “інших”. Проте існують альтернативи, коли політичні авторитарні, тоталітарні устрої зводять нанівець роль цієї верстви (інтелігенції). Тоді відбуваються деструктивні дії, направлені на приручення, підкуп, залякування, знищення вільнодумної частини суспільства.

У недемократичних державах ця креативна меншість не підтримується, оскільки за своєю природою вона виконує суспільну місію виховання народу. Звісно, напівосвіченим народом завжди легше керувати, утримувати владу. В Україні феномен “напівосвіти”, що виник в Європі наприкінці XIX ст., не зник за часів Незалежності. Навпаки, ця ідеологія стала активно впроваджуватися, коли на політичній аре-

хоче вчити народ, мусить бути розумом обиле”. Чітко описували якість правління Київської держави візантійські хроніки: “у Русі вожде завше називався віщим, що означало мудрий, всезнаючий або пророк”.

Справді, знання, ідеї, “провідна думка” вважалися двигуном суспільного життя. “Без них все мертво і гнусно”, – зазначав Г. Сковорода.

Україна, поставши проти небезпечного ворога – Росії, потребує не лише формально якісної освіти. Дуже важливо виховувати народ історичною правдою, зберігаючи національну пам’ять, передаючи її наступним поколінням. Бо “всякий, хто опиниться поза межами правди не може бути щасливим”, – говорив Сенека.

Історія народів, їх майбутнє ніколи не будуть істинними, якщо вони писатимуться завойовниками. Папа Іван Павло II, перебуваючи з візитом в Україні, наголошував, що кожен народ пише власну історію своєю душею. Однак історія пишеться не лише для знань. Вона – учитель життя, орієнтир майбутнього і має слугувати благому. Бо “добре робити історію важче, ніж гарно її писати”, – зазначав М. Грушевський у праці “На порозі нової України”.

Історичну пам’ять не можна фальшувати чи відмовлятися від неї, адже тоді розвиток народу перетворюється на “політ метелика на фальшиве світло”. Деградація, кволість, занепад націй і держав починалися якраз із придушення прагнень підняти правду про своє минуле і сенс свого життя, віддавши це суверенне право в руки чужинцям. Тоді народ позбувається не тільки розуму (раіо), але й почуття гордості та гідності, що виховуються і самовиховуються історичними звичаями, злочинами предків, героїзацією славетних, досягненнями національної культури, рідної держави.

бильську. Бо доля бездержавних – зрощувати чуже.

М. Трубецької (учений-білоемігрант) у роботі “К украинской проблеме” майже сто років тому писав, що на межі XVII–XVIII століть відбулася українізація “великоруської” культури. Київська українська культура, братські школи і Києво-Могилянська Академія остаточно закріпили українську традицію.

Це лише невелика частка величезного енергетичного інтелектуального, духовного масиву, що впродовж століть здобував чужинський культурний ґрунт. Робилося це силою, наругою, агресією, війною, колонізацією. А ще – величезною брехнею і фальшуванням української та “власної” історії, особливо з боку Москви. Так, 4 грудня 1783 року Катериною II видано указ про “Комісію для складання записок про давню історію, переважно Росії”. Йому передувало ознайомлення цариці з архівними матеріалами, від яких вона жахнулася. Виявилось, що держава-імперія не має історії, а її замінює збірка кількох примітивних байок. Тому головне їхнє завдання – з’єднати історію Росії з історією Київської держави.

Проте, будучи тоді “перегноєм” для розвитку “інших”, негоже залишатися такими в роки Незалежності. Тому абсурдними є намагання продовжувати таку політику донині. На жаль, вона ще знаходить своїх прихильників в Україні на рівні церкви, освіти, науки, ЗМІ, владних інституцій.

Інкони до цього спонукають ті, хто мав би захищати національні інтереси, окреслювати ціннісні орієнтири для майбутніх поколінь українців. Бо важко усвідомлювати такі запропоновані “вартості”, коли “легендами” нації стають ті, хто ще в надвечір’я “ублажал” Путіна, вбивцю Українського народу, а вранці вже отримує високі нагороди від імені того ж Народу. Або хіба можна прирівнювати Героя України Назарія Яремчука, який Українською Піснею зробив для України більше, ніж багато політичних партій, разом узятих, з іншим новоформатним “героєм-лунастиком”. Чи не на чужинський млин лиємо воду, коли Комітет з Національної премії України імені Тараса Шевченка намагається (за словами Д. Донцова), “викинувши саму суть Шевченкових ідей, робити з нього ‘видушену цитрину’”. Тоді зрозумілою стає настирливість частини внутрішнього політичного й інтелектуального “бомонду” щодо визнання Державою “національним надбанням” російської культури та мови, отже, й російської ідентичності. Це непрости виклики, оскільки формуються всередині, часто на верхніх поверхах, в надії, що інформаційно зомбоване “руськомірством” і недостатньо національно свідоме суспільство буде здатне проковтнути отруту “московської блекоти”. Не виїде. Українці свідомі того, що “чим більша покора, тим більше гнуть у баранячий ріг”, і не збираються зтягувати ворогом “многая літа”. Бо Українцям Богом даний єдиний шлях – не до ганьби, а до СЛАВИ.

Наталія Дзюбенко-Мейс, Андрій Демиденко, Павло Мовчан, Олександр Жигун

ні з’явився олігархат. Головні принципи конституційної доступності до якісної освіти перестали діяти, що на перспективу означає створення такого суспільства, в якому домінуватимуть не активні громадяни, а пасивні, послушно-патерналістські “суб’єкти” без критичної складової думки та дії, що суттєво суперечить кантівській філософській педагогіці – основі сучасної європейської інтелектуальної традиції. Політичні сили, метою яких є фетиш влади, наживи, багатства, не потребують “інкодумства”, не терплять людей учених, культурних, творчих. Освічене громадянське середовище не є для них комфортним, оскільки сам мусиш бути таким. Понад те, висока культурність завжди загрожує владній недолугості. Тому, коли в довоєнні та воєнні періоди сучасної України частка на науку становить лише 0,16–0,2%, очевидно стає мета цього аморального “шлюбу” влади та олігархату.

Український досвід засвідчує, що при неосвічених зверхниках та малокультурності мас соціального прогресу бути не може. Якісні зміни в продуктивних силах, науці, освіті, культурі, медицині відбуваються лише там, де впроваджуються ідеї просвітництва. Давньоруський мудрець Д. Заточник стверджував, що “як дуб кріпиться корінням, так держава утримується думкою мудрого володаря”, а “той, хто

Минуле – ціннісний стрижень, який формує національну ідентичність, повагу і любов до свого народу, консолідує суспільство, захищає від зовнішніх та внутрішніх загроз. Ідентичність оберігають, зміцнюють, розвивають, адже втрачаючи її, народ зникає, розчиняється серед “інших”.

Національне “Я” завжди захищали незначні групи пасіонаріїв. Тому до інтелігенції мусить бути особливе ставлення держави і суспільства. У французького філософа Г. Лебона з цього приводу є повчальне тлумачення про “обезголовлені” нації, що втрачають своїх перших 50 учених, поетів, художників, музикантів, артистів... Бо тоді це тіло без душі. Людський капітал – головний складник національного багатства. І. Лисяк-Рудницький стверджував, що “коріння виходу із кризи в людях, які продукують і пропагують національні цінності” і є захисниками суверенності. Місія української інтелігенції (не “толчокзнавців”) щодо захисту “свого” є надзвичайно актуальною, зважаючи на гуманітарну експансію конаючої імперії проти України. Іван Драч наводив метафоричний образ цього духовного покріпачення, нагадуючи, що ікона Володимирської Божої матері була поцуплена з Вишгорода на “Північ”, а Боска Ченстоховська – на “Захід”. Нам же залишено Чорно-

Символ твоєї свободи

У Зінькові відкрили виставку про Державний Герб

З нагоди 30-ї річниці відновлення державної Незалежності України виконком Зіньківської міської ради, Полтавський офіс Північно-східного міжрегіонального відділу Українського інституту національної пам'яті (УІНП) та комунальний заклад “Зіньківський історичний музей” відкрили для місцевих жителів та гостей міста виставку “Символ твоєї свободи. 100 років Державного Герба України”.

Виставка створена Інститутом національної пам'яті як центральним органом виконавчої влади у співпраці з видавництвом “Родовід” у 2018 році з нагоди сторіччя знакових подій Української революції 1917–1921 рр. – перших вільних змагань українців за незалежність у XX столітті. Тоді, у 1918 році, власницький знак із монет часів князя Володимира Великого взяли за основу для малюнків герба та печатки Української Народної Республіки. “...Се оздоба питоменна, не запозичена, зв'язана з нашою тисячолітньою державною політичною і культурною історією”, – писав Михайло Грушевський сто років тому, коли Тризуб затвердили гербом УНР.

“Протягом трьох останніх років виставка експонувалася у центрі Києва на Хрещатику та в регіонах, зокрема у Полтаві та найбільших містах області. Тепер цю виставку демонструватимемо у територіальних громадах області. Стартували в Зінькові”, – повідомили в Полтавському офісі УІНП.

Урочиста церемонія відкриття виставки “Символ твоєї свободи. 100 років Державного Герба України” розпочалася зі вступного слова завідувача комунального закладу “Зіньківський історичний музей” Зінь-

ківської міської ради Віктора Литуса. Він зауважив, що впродовж XX ст. Тризуб надихав митців на створення його художніх інтерпретацій.

Виставка УІНП пропонує увазі відвідувачів зображення Тризуба в інтерпретації Василя Кричевського, Георгія Нарбута, Павла Ковжуна, Роберта Лісовського, Миколи Битинського, Ніла Хасевича, Святослава Гординського, Андрія Гречила, Івана Турецького, Олексія Кохана та ін.

Зіньківський міський голова **Сергій Максименко** говорив про еволюцію державного символу від часів древньої Київської держави Русі до сьогодення, що можна простежити на виставці. Як відзначили організатори церемонії, Тризуб фактично легітимізував історичний зв'язок модерної України з Руссю – як головної її спадкоємиці. Він став одним із головних атрибутів незалежної Української держави, а також важливим маркером української національної ідентичності.

За словами **Віктора Литуса**, детальніше мешканці Зіньківської територіальної громади зможуть упродовж місяця ознайомитися з матеріалами виставки в експозиції музею.

Прес-служба
Зіньківської міськради

Світлана ПРУГЛО,
інформаційна служба НМЗУГ
в Опішному

“Упродовж місяця на території Музею-заповідника творитиметься унікальне, феноменальне явище. Сім видатних українських художників-керамістів будуть творити неймовірно великі речі, які уособлюватимуть велич нашої держави”, – зазначив генеральний директор Національного музею-заповідника українського гончарства в Опішному та координатор проекту Олесь Пошивайло.

За умовами участі, упродовж 30 днів мистці мають виготовити й встановити монументальну скульптуру не меншу 5 м висотою та не менше 1 м шириною.

“У своїх творах художники-керамісти повинні відобразити історичні традиції й художні досягнення нашого народу. Але й водночас створити твори сучасної української кераміки, які постануть

Віктор БЕЗПАЛЬЧЕНКО,
працівник Чернівецької
обласної універсальної
наукової бібліотеки
імені Михайла Івасюка

У Чернівцях у ВД “Родовід” вийшов комплект листівок “Атлант української мови”, присвячених пам'яті видатного українського письменника, класика української літератури, художника і мислителя Тараса Григоровича Шевченка та приурочених до 30-річчя Незалежності України і Національної спілки письменників України.

У комплекті листівок – вірші-присвяти Тарасу Григоровичу Шевченку.

Двадцять поетів, двадцять українських постатей свої вірші присвятили видатному Кобзареві: Борис Бунчук, декан філологічного факультету ЧНУ, поет, член НСПУ; Василь Васкан, український поет, член НСПУ, заслужений працівник культури України; Анатоль Вієре, письменник і румунський перекладач; Віталій Демченко, український поет, перекладач, публіцист, член НСПУ; Василь Джуран, голова Чернівецької обласної організації НСПУ; Оксана Довгань, українська поетеса, перекладачка; Михайло Івасюк, український письменник, літературознавець, фольклорист, педагог; Віра Китайгородська, українська письменниця, журналістка, громадсько-культурна діячка, заслужена працівниця культури; Ліна Костенко, українська письменниця, поетеса-шістдесятниця,

Подарунок семи митців

В Опішному на базі Музею гончарства за підтримки Українського культурного фонду стартував Національний симпозиум монументальної кераміки “Гіганти Незалежної України”. Це поліфункціональна художня акція, покликана возвеличити засобами художньої кераміки визначальну дату в розбудові Соборної України.

у колі світового керамічного товарства. Те, що вони зроблять – це буде дійсно феноменальне явище української культури. По суті – це буде дарунок семи митців незалежній Україні”, – продовжує Олесь Пошивайло.

Сміливці-гігантомани, які осягнули велич гончарних скульптур: Інна Гуржій (Полтава), Андрій Ільїнський (Київ), Ірина Норець (Київ), Тетяна Павлишин-Святун (Львів), Леся Падун (Полонне, Хмельниччина), Олександр Сердюк (Харків), Іван Фізер (Черкаси). Усі сім мистців є давніми, добрими друзями Музею гончарства.

“Ці художники-керамісти склали собі – ми можемо! Якщо багато хто сказав – у мене немає часу, я не можу чи для мене це велика робота, то вони сказали – ми зможемо! А ми в них віримо! Минуть століття, тисячоліття, а ці прекрасні твори стоятимуть у нас на території Музею-заповідника”, – зазначив генеральний директор.

Традиційно “Майстерні” творців розташувалися під блакитним небом на мальовничому пагорбі. Також було продумане дозвілля для мистців – цікаві екскурсії до всіх структурних підрозділів Музею-заповідника в Опішному.

До 30-річчя Незалежності України

АТЛАНТ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ: сер. листівок / авт. ідей, упоряд. В. Т. Джуран. – Чернівці: Родовід, 2021. – 21 лист. – Проект Чернівецької обласної організації Національної спілки письменників України; до 30-річчя Незалежності України і Національної спілки письменників України.

лауреатка Шевченківської премії; Омелян Лупул, український поет-лірик, байкар; Олена Рєпіна, просвітянка, завідувачка відділу зберігання та реставрації бібліотечного фонду ЧОУНБ ім. М. Івасюка; Тамара Севернюк, українська поетеса, перекладачка, публіцистка, журналістка; Галина Тарасюк, українська поетеса і прозаїк, член НСПУ; Михайло Ткач, український поет, кіносценарист, заслужений діяч мистецтв України, народний артист України; Богдан Мельничук, український вчений-філолог, поет, публіцист, журналіст, педагог, перекладач, заслужений працівник освіти України, а також буковинські письменники: Галина Мельник, Олександр Довбуш, Сергій Парашук, Манолій Попадюк.

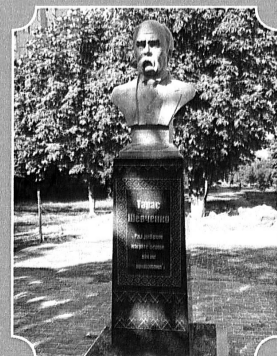
До комплекту листівок-присвят увійшов фрагмент поеми з творчого доробку “Тарасові Шевченку на вічну пам'ять” від буковинського соловейка, поета-романтика, передвісника українського національного відродження Буковини Юрія Федьковича.

Автор ідей і упорядник, голова спілки буковинських письменників Василь Джуран.

АТЛАНТ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Серія листівок
до 30-річчя Незалежності України
і Національної спілки письменників України

Таємниця духу митця і його доби Люботинська публічна бібліотека презентує книжкову виставку до 165-річчя Івана Франка

Олена АЛІСОВА,
директорка КЗ “Люботинська ПБ”

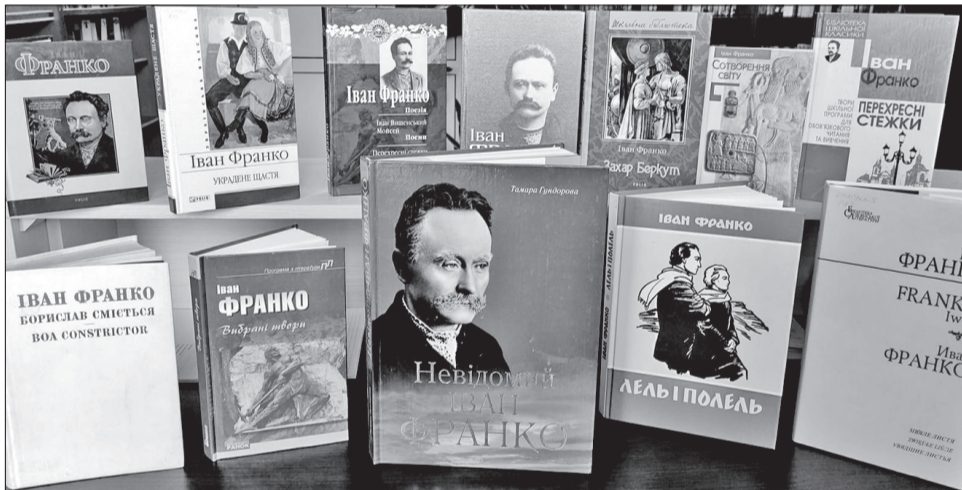
27 серпня 1856 року народився видатний письменник, поет, драматург, багатогранний науковець і філософ, професійний видавець і редактор, активний громадсько-політичний діяч Іван Якович Франко. Усебічно обдарований, енциклопедично освічений, надзвичайно працьовитий, Франко виявив себе на багатьох ділянках української культури. Сюжети для творів він черпав із життя і боротьби рідного народу, з першоджерел людської культури. Був “золотим мостом” між українською і світовими літературами. Його творчий доробок, писаний українською (більшість текстів), польською, німецькою, російською, болгарською, чеською мовами, за приблизними оцінками нараховує кілька тисяч творів загальним обсягом понад 100 томів. Франко — автор численних наукових праць з історії та теорії літератури, літературної критики, фольклористики, етнології, мовознавства, перекладознавства, мистецтвознавства, релігієзнавства, історії, економіки, соціології, філософії.

І. Я. Франко був одним із перших професійних українських письменників, тобто заробляв на життя літературною працею, а також за сорок років видавничої діяльності він зумів організувати

і видати чимало періодичних та неперіодичних видань. Перекладацька діяльність Франка охоплює творчість різних народів та епох, літературну творчість багатьох іноземних письменників. Нерідко Івана Франка називають титаном праці.

Пам’ятники та музеї Іванові Франку є в різних містах України та за кордоном. А одна з областей України — Івано-Франківщина — названа на його честь.

Названо лауреата Міжнародної премії Івана Франка 2021 року

27 серпня, у 165-ту річницю від дня народження українського генія Івана Франка, було оголошено ім’я лауреата під час урочистої церемонії в Дрогобичі.

Цьогоріч найвищу відзнаку в галузі гуманітаристики здобув професор Дрогобицького педагогічного університету імені Івана Франка Леонід Тимошенко — за монографію “Руська релігійна культура Вільна. Контекст доби. Осередки. Література та книжність (XVI — перша третина XVII ст.)”.

Директор Міжнародного фонду Івана Франка Ігор Курус зазначив: “Міжнародна премія імені Івана Франка є надзвичайно вдалим інструментом просування постаті Івана Франка, інтеграції української гуманітаристики у світову науку. Цей нерукотворний пам’ятник українському генію створив Роланд Франко у 2015 році”.

На церемонії нагородження були присутні члени Правління Фонду, члени міжнародного журі, номінанти, вчені з Австрії, Польщі, України, франкознавці, представники влади, гості з Канади, громадськість і родина Івана Франка. Захід був присвячений світлій пам’яті Роланда Франка.

VI урочиста церемонія нагородження лауреата Міжнародної премії імені Івана Франка відбулася за підтримки Європейського Союзу та Міжнародного фонду “Відродження” в межах грантового компонента проекту EU4USociety, в партнерстві з Дрогобицькою міською радою, Львівською обласною державною адміністрацією, Дрогобицьким державним педагогічним університетом імені Івана Франка, Державним історико-культурним заповідником “Нагуєвичі”, Львівським товариством у місті Києві.

У попередні роки премії були удостоєні кардинал Української Греко-Католицької церкви Любомир Гузар, професор Віденського університету Міхаель Мозер та академік Львівського національного університету імені Івана Франка Олег Шаблій, професорка Українського католицького університету Ярослава Мельник і доцент кафедри Східноєвропейської історії Гельсінського університету Йоганнес Ремі, професорка Міланського університету Марія Грація Бартоліні, професор кафедри історії України Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка Ігор Сердюк.

«І на братській взаємній любові...»

Сергій ПРИСУХІН,
доктор філософії,
викладач Київської православної
богословської академії

У межах натуралістично-позитивістських і соціалістичних ідей сформував оригінальну соціально-філософську концепцію український мислитель, критик окремих ідей марксизму та анархічного суспільства, особливо ідеології М. Драгоманова, Іван Франко.

Іван Франко (1856–1916 рр.) — унікальна постать в українській культурі, поет, драматург, учений, філософ, політик (представник соціал-демократичного вільнодумства). Народився в селі Нагуєвичі Львівської області (Галичина). Починав навчання у Львівському університеті (в 1875 р.), а закінчив — у Чернівецькому університеті в 1891 р. У 1893 р. він захистив дисертацію і здобув звання доктора філософії у Віденському університеті, а згодом отримав почесний ступінь і доктора філології.

В основі філософських рефлексій І. Франка лежали натуралістично-позитивістські ідеї, що були характерними для Австрійської (Віденської) філософської школи кінця XIX — початку XX ст. Однією з головних філософських проблем, якою переймався Франко, була проблема сутності людини, її місця та ролі в суспільному прогресі. Франко висловив думку про те, що найбільшою цінністю на Землі, яка варта уваги філософа, є людина, але не людина взагалі, а конкретна особа, “правдивий живий чоловік”, який через осмислення свого трагічного буття виростає до необхідності духовного прориву в просторі й часі. На думку І. Франка, “правдивий живий чоловік” — це людина, яка завдяки своїй активності стає носієм нового духу (“дух, що тіло рве до бою”). Новий дух — це подолання в людині рабської покорі, необхідність розвитку природної потреби жити в любові й справедливості до інших людей, реалізація в суспільному житті принципів самопожертви з метою прискорення приходу щасливого майбутнього. Носій нового духу — це революціонер, “каменярь”, який будує соціалістичне суспільство. Вищим ідеалом людського існування І. Франко вважав революційну боротьбу за людське щастя й свободу.

Свобода однієї людини витікає зі свободи інших людей, вона є мистецтвом взаємодії з іншими людьми, звідси й надзвичайно велике значення етичної проблематики,

яка була в центрі соціально-філософської рефлексії Франка. На його погляд, однією з найважливіших наук є філософія моралі, бо вона, незважаючи на всю складність і драматизм людського існування, вчить особу, як жити гідно, щоб, зрештою, стати щасливою в братській любові до собі подібних. Свобода, гуманізм, солідарність серед людей праці, на думку І. Франка, є показниками морально-політичного прогресу людської цивілізації загалом.

Інтерес до політики привів Франка до вивчення марксизму, але з часом, критично його переосмисливши (особливо в питаннях необхідності диктатури пролетаріату та другорядності національно-визвольної боротьби), філософ став шукати власний шлях у політиці в межах соціал-демократичної ідеології, яка давала можливість сподіватися на використання етико-моральних чинників (принципів) у розбудові справедливих соціальних відносин.

Іван Франко був палким прихильником освіти і науки, з наукою і технікою пов’язував соціально-економічний прогрес, а водночас і зміни на добро в усіх сферах соціального життя тогочасної Галичини. Франко обгрунтовував неминучість саморуйнування селянства та перетворення його на пролетарів, на його думку, село може полегшити свою участь, користуючись перевагами кооперативного господарювання.

Особливим предметом філософських рефлексій І. Франка стала філософія релігії (наукове релігієзнавство). Мислитель сприймав релігію як важливий чинник розвитку духовної і народної культури українців. Свого часу в наукових колах Галичини І. Франка сприймали чи не як найвідомішого фахівця з апокрифічної літератури (неканонізованих церковно-стародавніх релігійних текстів). Але він залишався непримиримим критиком діяльності клерикалів у Західній Україні, хоча загалом уважав релігію незамінною і корисною як в умовах війни, суспільних нещасть, так і в мирний час.

Помер Іван Франко 28 травня 1916 р. без передсмертної сповіді, хоча таке бажання він озвучив попередньо. Франкова смерть засвідчила конфлікт із вищим духовенством, представники якого нагадали, що Франко віддавна був ворогом церкви. Але рішення вищого духовенства не було виконано, і похорон Франка все таки відбувся за церковним обрядом (за участю о. Володимира Гуруля). Поховали Каменяря на Личаківському кладовищі у Львові.

Іван Франко:

“...немає такої важкої і такої запутаної, але одночасно такої важливої науки, як наука про людину і людське життя. Лише вона може визначити справжнє місце людини в природі і серед інших людей; вона тисячами прикладів прикріплює свої міркування про те, як слід жити, керувати власним розвитком; вказує на початок людського поступу. І хоча наука про людину не може вказати його остаточного кінця, то принаймні виразно вказує на найближчу мету — рівність і щастя всіх людей...”

...Кожна людина, а тим більше людина, що живе в суспільстві і на кожному кроці із суспільством тісно пов’язана, мусить виробити в собі певні поняття про життя з іншими людьми, про обходження з ними; то є поняття істинності, справедливості, правди, приязні та добра. Ці поняття є основою моральності, що є предметом останньої найвищої науки — етики.

Етика вчить людину жити по-людському — вона керує завжди і всюди її кроками; вона змінює природу людини і облагороджує, і в такий спосіб робить її здатною до щастя, як внутрішнього самозадоволення, так і суспільного, що ґрунтується на узгодженій праці всіх людей і на братській взаємній любові...”

Материк у пісках безпам'ятства

Надія ГАВРИЛЮК

Легко піддатися спокусі забути: людина — це не острів, а материк. І вона поєднана з живими і з покійними, з навколишнім світом. Втративши відчуття вселюдської єдності, кожен зможе повторити за ліричним персонажем поеми П. Мовчана “Потоп”: “Мій обрій стане колом самоти” (с. 6).

Перша асоціація зі словом “потоп” — згадка про біблійного Ноя, що врятувався в часі потопа. Але Ной із однойменної поеми П. Мовчана хоче не просто зберегти частку затонулого світу (“яке зухвальство думати про потім”, с. 5), але взяти на облік усі втрати. Ліричний персонаж має відвагу спитати себе: “Невже до втрати світу я вже звик?” (с. 6).

Приглядаючись, із сумом констатую: дехто вже звик дивитися на втрату світу відсторонено. Зовсім не тому, щоб “не втратить глуду від журби-печалі”, а тому, що гадає, ніби втрачено не його світ, і живе під гаслом: “Країну мертвих переплить — забудь” (с. 5). І геть не хоче думати, що з Ноя, який залишив за бортом потопельників, колись стане тим, до чіх повік “налипли копійки” (с. 8) — плата Харону за переїзд у Країну мертвих. Окрім того, вочевидь, числить себе Адамом чи Євою і не пригадує значення слова “рід”. Тому і катастрофа бачиться як новомодна мертва теорія, а не живий біль. Тому виникає такий фантом як постпам'ять... Що це як не безпам'ятство?

Запобігти безпам'ятству прагне ліричний персонаж поеми “Потоп”, якому відомо: “Безпам'ятство не має берегів” (с. 7), адже воно не ріка, а піски — безживні, але здатні ставати ґрунтом для нових втрат / страт: “Скрізь заганняють палі у піски, що радісно в безпам'ятстві біліють” (с. 9). Безпам'ятство радісне — пам'ять гірка. “І втрати всі осіли в чорній книзі” (с. 6).

Чорна книга — збірка поезій П. Мовчана “Материк”, що вийшла в світ під чорною палітуркою у видавничстві “Ярославів Вал” 2014-го року. Чорна книга — своєрідний мартиролог усього мертвого і всіх мертвих. Чорна книга — метафора землі, що поглинає все віджиле. Яке ж ім'я матеріка? Українська Атлантида, що зникає у хвилях часу, але до зникнення якої багато хто ставиться байдуже.

Верхів'я її знайдемо в словнику забутих речей, середину — в словнику втрачених слів, а корінь — у забутті людей, які тими речами користувалися, забутті предків власних:

*Пливу і дивуюсь, я зберіг словник
Речей забутих в підковчезнім світі:
“коликса”, “прядка”, “ночи”, “лоювш”,
що ані з звуків зіткані, ні з літер.
Напрятив в словнику на слово “рід”,
і пригадав Михайла та Устима,
і, мов жаринки заховав на слід
душі своєї — в каламуті диму... (с. 7-8)*

Коли “межі часу водами розмито” (с. 6), ліричний персонаж іще тісніше бачить свою сув'язь із батьком і дідом. Ба більше: він творить епос, у якому сплітається в єдиний земний материк міфологія різних народів. Є тут згадка і про шумерську богиню на ім'я Іанна, що відповідає за врожаї, родинне життя і справедливість, і про слов'янську богиню вод — Дану. А ще в тексті поеми Павла Мовчана можна знайти ключ до її прочитання — “Епос про Гільгамеша”: згадки про богиню Іштар і місто Урук, а також про перевізника Уршанабі. Читач обізнаний розуміє, що це поема “Про того, хто бачив усе”: народження і смерть, війну і любов. Поема про пошуки безсмертя.

Як і належить, подорож за безсмертям починається з народження. І зі зближення ліричним персонажем поеми шумерської богині-матері на ймення Намму зі своєю матір'ю. Що важливо: ця, на позір радісна

подія, вже несе першу — не ословлену, але викричану тугу:

*І я поплив — хвала богині Намму!
Угледівши дві брами твоїх віч, —
о матінко! Стоять віки за нами,
попереду я бачу ряд сторіч.
Голос вирвавсь на волю — кричав я чому, —
що, з п'ятьми вириваючись, бурює в п'ятьму?
О заступнице Дано, мене порятуй,
Поверни в лоно неньки, верни німоту!
Твоїми я очима прядку бачу,
тчу пучками твоїми полотно,
щовечора слізьми твоїми плачу,
стираючи з коліски порошно. (с. 14-15)*

Зумисне навела таку розлогу цитату, аби показати, як сусидить світ матеріальний і світ духовних роздумів і пошуків ліричного персонажа. Матеріальний світ у П. Мовчана виступає без прикрас, і ти буквально відчуваєш душею його ваготу. Цю ваготу поетові (персонаж поеми — П. Мовчан, її автор) випадає передати. Бо ж:

*Не камінь ти, не подорожник ти,
ти — ім'ядавець і за камінь старший,
хто зритував весь світ від німоти,
словами білий простір возз'єднавши... (с. 24)*

Багатозаровість смислу поєднується з чергуванням фрагментів, написаних різними розмірами. Так, у розлогі цитаті зі сторінок 14-ї і 15-ї сусидять п'ятистопний ямб і чотиристопний анапест. Зміна розміру не завжди мотивована тематичним рухом поеми, але часом вона ледь помітно акцентує вагомий образ, до прикладу — тріщина в часі:

*Час почався, крутилися іржаві трибки,
І наміталась тріщина в ньому... (с. 17)*

Оця ледь намічена тріщина виділяється за рахунок скорочення рядка чотиристопного анапеста на одну стопу — до тристопного. І тільки через десять сторінок читає збагне повпни, що та тріщина часу — смерть, яка уриває (скорочує!) життя, краде радість безсмертя. І тому, згадуючи відхід діда, поет пише:

*Він тріщину на грудях міцно стис,
аби для інших шириною не стала. (с. 27)*

Тріщина часу — мов розкол єдиного материка на п'ять континентів. І оця трагедія роз'єднання — душі і тіла, живих і покійних — не оминає і мови:

*Та я не знав ще, що в тріщині мови
час затікає окремячи суцє.
Я ж все об'єдную голосом знову,
“світле!” гукаючи дужче і дужче... (с. 30)*

Ліричний герой, як знаємо, пливе в човні (“В'яжуть руки, і ноги, і волю мені! — / наче кокон лежу у глибокім човні...”, с. 16). Від тріщини часу в тому човні виникає пробоїна, через яку до Павла потрапляє вода печалі і жаури. Вона солонна зі споду, її не переплисти, хоча й думав спершу, що є змога піднятися ниткою пуповини, наче павучок, і врятуватися від нічної купелі — смерті і сліз...

Ось одна з причин нічної купелі, як її подає автор, використовуючи символіку казки до трагічних подій війни, які пережив у ранньому дитинстві: “Як мені сонце викопати з попелу, / а голку де знайти на смерть Кошеєву? / Хати, мов яйця у вогні полопались, / а дніще у човні моїм розщеплене... / Вганяю пучки, аби зшити тріщину, / у хаті двері, що мов пліт, хитаються... / — Хайль Гітлер — люто верещить арійщина / і мертвою водою захлинається” (с. 33). А ось Голодомор, вимовно переданий:

*Який стоячий день, мов затягнула ряска
все плесо і схвала в зеленій глибині
пшеничні калачі — зостався шнур від в'язки,
що зашморгом хитався на глиняній стіні. (с. 35)*

Знаково: згадка про в'язку пшеничних калачів нагадає кожному фінальну фразу багатьох казок (“Ось вам казка, а мені — бубликів в'язка”). Але казка закінчилася, а шнур обернувся зашморгом... І колір надії і життя — життя юного (“Трави не перевищую, живу на рівні серця”, с. 34) — обертається смертю...

Зібрати цей світ, розколотий і розбитий, допомагає зір автора, що спиняє час. Фрагменти зшиті на рівні семантики і за посередництвом рими. Окрім п'ятистопного ямба і чотиристопного та тристопного анапеста, зустрічаються рядки шестистопного ямба (“Все суще втягує той промінь, наче зрак, / на дні лишаються одні лише лушпини”, с. 28). Є також строфа, де ритм змінюється з дольника чотириактового у перших двох рядках на чотиристопний дактиль:

*Виповнивсь світлом човен мій драгий,
слух переповнивсь хлопотом моря...
Вже і доплив: ось поріг дерев'яний —
Тихо світилося тіло прозоре. (с. 29)*

Прозоре — невидиме, але таке, крізь яке видно все. Ось і П. Мовчан через свою біографію показує не тільки свій час, а час загалом (“життя таке коротке, а обрії безкраї...”, с. 34). Ці обрії пробуджують у душі мрію вирватися з кокону (“наче кокон лежу у глибокім човні...”, с. 16), аби злетіти, мовби метелик, у блакить неба. Чи бодай — над собою (“ще вище — над собою — вознесуся...”, с. 24).

Оте вознесуся нагадає про Воскресіння і про Розп'яття. З одним із моментів Розп'яття співвідносне життя. І життя у поеми П. Мовчана “Потоп”, мов знеболювальне, яким було змочено губку, що на тростині подавалася розп'ятим — оцет:

*Життя в мені відкрилося, наче храм,
в якому виголошують пророцтва.
Прибивсь сюди я і забув про там,
повітрям губи змочено, як оцтом... (с. 18)*

У житті доводиться перейти страждання (переплисти море), доки зможеш (якщо, звісно, зможеш...) вознестися. Коли я читала поему П. Мовчана, мене не покидало відчуття, що це українська “Безплідна земля”. Твір Т. С. Еліота і справді написаний на суголосну тему — зв'язок часів. І хоча образи в кожного з авторів індивідуальні, але тональність обох схожа.

Піски безпам'ятства, через які ліричний персонаж поеми “Потоп” перебирається, мов через ріку забуття (подібно Гільгамешу з перевізником Уршанабі, орієнтуючись за жердинами), не минають безслідно: те, що починалося радістю безпам'ятства — стало “піщаним голосом” поета, що зв'язує вузлом розтятий час:

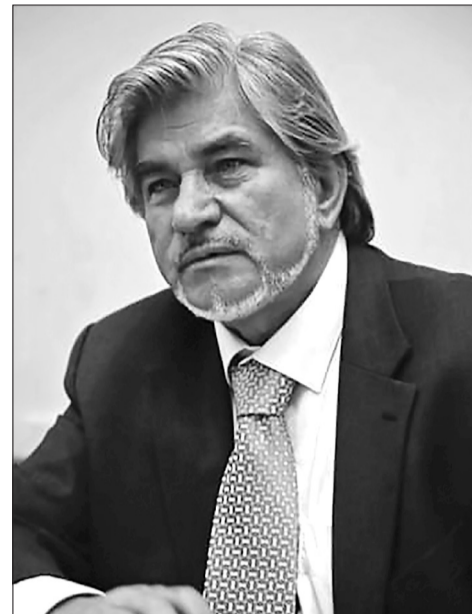
*Скрізь заганняють палі у піски,
що радісно в безпам'ятстві біліють. (с. 9)*

*Піщаний голос ниткою сукавсь,
Мов тонко випрядавсь із куделі,
зв'язувавсь вузлом розтятий час,
відновлювались лінії оселі. (с. 38)*

Автор відновлює світ. Стає голосом, який “ніби пісок в годиннику скляному” “назад перетікає” (с. 41). В'яже вузли на згадку. Морські вузли (спосіб кріплення? одиниця виміру швидкості життя?). Просуваючись життєвим морем, ліричний персонаж переживає особисте прозріння:

*рву древню зелень,
що неначе маска,
пристала й до обличчя...
рву пов'язку...
і прозріваю —
зір мені болить,
бо в очі наливається блакить... (с. 41)*

І ці кольорові доміанти — блакитне та зелене — у поемі сусидять. А зелений колір наділено різними значеннями: це трава

(“Травами трави були, та й не тільки, бо одночасно були і тобою...”, с. 29), це людина, це ряска. Людина ж може квітнути, як трава (Псалом 72:16) та минати, як трава (Псалом 90:5). Будучи наділена семантикою життя і смерті, трава-людина не знає, що якої миті у її долі переважить.

*А колір моря, колір днів прожитих,
та днів майбутніх, того дня, що є;
зелене ниття з глибини блакиті,
життя чи смерть — не знаю — хто снує? (с. 42)*

На мойр — грецьких богинь долі — надій нема. “І зеленіє бронзова Медея / від люти, що закута у метал” (с. 40). А поет атестує свій час, як вік бронзовий, що переходить у кам'яний, — рух від поганого до гіршого: “Він бронзовий, бо бронзові погруддя, / хоч патина зелена її тлить... / Двадцятий вік — курортне многолюддя, / зіпа транзистор — чаєчка квилить... / Вік кам'яний — покритий берег рінню... / Та ж густки нафти плямами на ній... / І сосна в небо глибиться корінням, / кушиться крона в глибині земній...” (с. 40).

Не дивно, що цей регрес навіває ліричному персонажу настрої, суголосні книзі Еклезіяста:

*І вивернута з глибини копійка
з гербом зітертим, ликом без ознак
показує: безглузде все настільки,
як стертий і безвартісний п'ятак...*

*І я не хочу знати, в якому віці
шукали руно, й хто мене шука...
Кущами з гір біжать зелені віви,
І ніж зеленій землю протика... (с. 42)*

З одного боку — теза про марноту марнот. З другого боку — теза про вічне повторення того, що було, як про вічний пошук золотого руна. Для П. Мовчана це руно — людина. Він шукає людину, подібно Діогеніві. Довкола себе і в собі — видобуваючи з ковчеза пам'яті:

*З ковчеза вийде весь минулий світ,
і ти пізнаєш Єву та Адама,
і зайдеш ти, як в потойбічний світ,
в своє життя, ввійшовши, мов до храму. (с. 22)*

У момент оцього входження назустріч полетиться зелений колір. Спершу, тебе огорне вітальність дитинства, схоплена чудовим пейзажним образом (“Кущами з гір біжать зелені віви”), що в ньому відчутний перезвук із поетикою Б.І. Антонича. Згодом зелень символізуватиме смерть (“На глибині травневі свічусь зеленим тілом, / муруючи хатину зелену з піску; немов листки, долоні мої позеленіли, і світяться краплина солонна на піску”, с. 34-35), як у фінальному рядку поеми (“І ніж зеленій землю протика...”, с. 42).

Це марна жертва чи ритуальне жертвопринесення заради рятунку? Відповідь, мабуть, залежатиме від того, що обереш — піски безпам'ятства чи ваготу пам'яті... Ваготу, що тисне, але і опору, яка тримає — материк у пісках безпам'ятства.

Дмитро ЧЕРЕДНИЧЕНКО

Такий унікальний талан поета – народитися в День Незалежності Батьківщини за сімдесят років до здійснення сподіваної мрії. Він навіть передбачив, що проголошення Незалежності відбудеться в близькому часі, осяжному для його ровесників, для його кривників і побратимів. Передбачив і силою тужної любові, снагою натхненного слова викохав, виплекав, утвердив на торжество правдешніх устремлінь.

Бачив же свою Батьківщину поет лише до 21-річного віку, решту 48 літ він був далеко від неї і радий був угледіти хоч уві сні ту землю, де залишилися батьки, сестра, дід та баба, дядьки, тітки, чимало двоюрідних братів і сестер і – друзі його та однодорожники... Всього не міг він і уявити, що там діється вдома. Скажімо, 1961 року Леонід Полтава пише “Листи до батька в Сибір”, сповідальну болочу поему, а він і не знає, що батькова доля обірвалася ще тоді, як він, Леонід, тільки поступив до Ніжинського учительського інституту. До Сибіру батько навіть не дійшов.

Мені пощастило розмовляти з багатьма земляками й односельцями родини Пархомовичів (таке справжнє прізвище поета) – і всі говорили про його батька Едуарда Адамовича як про чудового лікаря, широкого й доброго чоловіка, інтелігентну людину; про його матір Любов Улянівну із Соляників (люди кажуть – Олеянівну) – як про гарну вчительку, розумну й вольову жінку, мужню й мудру наставницю. Всі найкращими словами згадували сумлінного й здібного хлопця Льоньку та його милу сестру, красуню Валю. Однокласники й однокласниці вірили, що їхній побратим Леонід Пархомович стане відомим письменником, вони й досі сподіваються на зустріч із ним. Він десь є, він живий, він мусить довго жити, бо він не тільки їхній улюбленець, він – виразник їхніх думок, почувань і сподівань їхніх.

Справді, Леонід Пархомович (або ще Енсен, як прибрав собі він “неопізнане” прізвище для безпечного проживання на чужині) став видатним письменником. Літературне ім’я його – Леонід Полтава. Народився 24 серпня 1921 року в селі Вовківцях Роменського району Полтавської області (з 1939 року – Сумської). Мати – вчителька, батько – лікар. Були в Леоніда добрі вчителі (Микола Христовий, Сергій Шербань, Любов Олеянівна) й добрі приятелі (Йосип Дудка, Василь Лашенко, Микола Стенька). У Ромні жили дід Адам і баба Катерина, у Вовківцях – дід Олеян і баба Марія.

Леонід із Йосипком (згодом відомим Йосипом Дудкою) ходили до діда Привоя по книжки на Фабриччині. Пробували й самі писати. І малювати. Купалися в Сулі, каталися на човні.

Учителька Євдокія Іванівна Півторак, Леонідова однокласниця, зберегла цінну гуртову фотокартку, на якій – учні сьомого класу Вовківської середньої школи. Серед них і Леонід, і його мати, Любов Олеянівна, як класний керівник, і Євдокія. У восьмому класі однокласники вже його не пам’ятають. Закінчував він Любецьку середню школу на Чернігівщині (1938). Кажуть, що в зв’язку з призначенням Едуарда Адамовича на роботу в Любеч. Може, й так. Але в новелі “У вишневі країні” дев’ятикласниця Аглая (портрет її автор писав із сестри Валі) каже ось так: “Знаєш, чому ми переїхали сюди? НКВД батьком цікавитися почало, от і виїхали”. Та від всевидячого ока ховатися – марна затія...

1938 року Леонід поступає до Ніжинського учительського інституту. Десь через тижень забирають його батька – Едуарда Адамовича. Лише ось недавнечко з’ясувалося, що 21 вересня його судила трійка, а 24-го вирок було виконано. Скасовано вирок аж 1959 року. Але нічого про це Леонід не знав. Та й нікого було питати.

Але як же Леонідові пощастило таки закінчити інститут? Є думка, що за нього заступився Максим Рильський, який навіть надавав Леонідові допомогу, коли той розповів сумну “біографію”. Леонід бував у Максима Тадейовича вдома й на дачі,

Провісник Незалежності 24 серпня 2021 року – сторіччя Леоніда Полтави

листувався з ним і все життя пам’ятав його дружні уроки й поради. Присвятив йому ряд віршів, а також на смерть свого вчителя написав “Баладу про п’ятого лебедя”. Як він згадував, “16 листів М. Рильського... згоріло в бараці десь біля Юнфернгайде, в Берліні, куди, мабуть, безпосередньо влучила літунська бомба (ми сиділи у ривчаку)”. Очевидно, допомагав Леонідові і професор Микола Сайко, його викладач, письменник.

Інститут він закінчив 1940 року. А тепер звернімо увагу на виноску в книжці Івана Левадного “Леонід Полтава – майстер різноманітних жанрів” (стор. 26): “Л. Полтава перебував один час до війни у м. Люстдорф (тепер Чорноморка) біля Одеси. Це дало йому нагоду докладніше опанувати німецьку мову (у Люстдорфі жили німці колоністи, зліквідовані або виселені після війни) та спостерігати за життям чорноморських рибалок”. Певно, що що інформацію автор дістав із вуст поета. Може, саме тут і працював Леонід 1940/41 навчальний рік? Ажте щоб “докладніше опанувати німецьку мову”, потрібен був час. Ясно одне: Чорне море й Одеса прилюбилися письменникові так, що все творче життя були в центрі уваги й художнього осмислення. 1941/42 навчальний рік (образно кажучи) Леонід Пархомович працював у Ромні в газеті “Відродження”. Як на мене, саме про це – його новела “Прекрасний розгром”, де в образі Василя пізнаємо Леоніда, а Остап – може, й справжнє ім’я, бо письменник згадує його і в цій новелі, й у “Листах до батька в Сибір” (хоч у поемі події переніс у Лубні):

*І тебе, мій Остапе, друже,
Що зі Львова прибув у Лубні,
Що приніс в незасіяні душі
Синьо-жовтої квітки вогні, –
Пригадай, як збирали зброю,
Як виводили: “Не пора”,
Як сказав: “Ми німецькі розбої
Охолодим водою Дніпра!”...
Пригадай, пригадай, Остапе:
Воронням зліталось гестапо,
Та зуміли ми їхній слід
На Сулі запустити під лід
Ще й лишити напис на дверях,
Голосний, наче стріл: Бандера!*

Це член Похідної Групи Револьюційної ОУН, Леонідів побратим. До речі, в Леонідовій біографічній довідці, писаній рукою самого Полтави (“Київ”. Антологія, Нью-Йорк, 1984) читаємо: “Співробітник Похідної Групи ОУН на Сумщині й Полтавщині під час другої світової війни”. Із новели “Прекрасний розгром” схоплюємо ще такі штрихи: “Юнак, який шойно вчився редакційного ремесла” (про газету – “шматки з німецькими наказами в українському перекладі”), “український юнак,

випускник інституту і поет”. І ось Остапові слова, звернені до Василя (тобто Леоніда): “Воно (ваше ім’я – Д. Ч.) вже досить відоме. А до того ж я був кілька раз на ваших виступах в театрі, ваші поезії мене не раз зворушили”. Так, у Ромні діяв Український музично-драматичний театр імені М. Леонтовича. За офіційною статистикою на обліку у властей були тоді всі культурно-творчі артистичні сили – музиканти-професіонали, диригенти, актори, поети, художники, скульптори та інші. А за словами сучасного дослідника Валерія Гайдабури “По суті, мистецтвом глобальної альянсу був увесь простір українського театру в окупації, що надихався ідеєю національної гідності” (Театр, захований в архівах. Київ, Мистецтво, 1998). Леонід Пархомович діє в українському підпіллі. І от приспіла година, що Остап Василеві (тобто Леонідові) каже: “– Ти справді поет, Василью, може, й великий поет буде з тебе. Ти мусиш негайно йти звідси, не себе рятувати, а талант. Талант не твій. Справжній талант – народне добро”. І бере Остап на себе почесну місію: рятувати оце “народне добро”. Після сутички з гестапівцями проводжає його до поїзда, що везе робітників у Німеччину: “Поволі, на пагорб, йшов потяг, і Остап наказав юнакові: – Всідай, пробирайся на захід”. Така художня версія новели. Левадний пише так: “Вивезений примусово на працю в Берлін, Німеччина, поет перебував у таборах невольничої праці Бессмерштрассе, Темпельгоф. Згодом, у зв’язку з листом-закликом від Святослава Гординського – за спроби втечі з табору, як і за уряджування літературних вечорів у таборах та за допомогу землякам-військовополоненим – наприкінці 1943 року був ув’язнений у Потсдамі, звідки через три з половиною місяці вийшов для праці в редакції журналу “Дозвілля”, що його редагував Свирид Довгаль для українських робітників у Німеччині. Однак він скоро

Леонід Полтава з дружиною Галиною Вакер,
1986 рік

покинув цю працю й повернувся до табору ОСТ-Арбайтерів, де через ред. Богдана Кравцева діставав літературу для себе і своїх знедолених земляків, зокрема твори Євгена Маланюка, “Марію” Уласа Самчука та інші”. Побував він у багатьох і різних таборах, і шоразу під іншим прізвищем. Про один із них він згадує: “...ОСТ-табір на Бессмерштрассе, обгороджений колючим дротом, такий, куди й нога чужого пса не могла ступити (спочатку, бо потім ми навчилися виходити і з ще гірших таборів вночі на збомбардовані вокзали чи магазини)”. У переселених таборах Німеччини були й Олекса Веретенченко, Леонід Лиман, Михайло Ситник, Іван Манило, Ганна Чернінь, Ольга Лубська, Петро Карпенко-Криниця, Яр Славутич, Олекса Запорізький... Тут Леонід Полтава розшукує свого приятеля Йосипа Дудку й друкує його

в журналі “Дозвілля”. Петро Ротач із Полтави мені пише: “Для мене Леонід Полтава бачиться в одному ряду поетів наших невольничих таборів, іменованих остарбайтерівськими, в якому стояли Герась Соколенко, Ганна Чернінь, Василь Онуфрієнко, Йосип Дудка... Їхні голоси з тих поодиноких газет і журналів, що виходили в Берліні, доходили до наших таборів і зміцнювали нас духом любові до України, запалювали вірою в її кращу долю, кликали до боротьби за незалежність Батьківщини. А їхні імена карбувалися в серці на все життя, ставали орієнтирами на майбутнє”.

Тим часом, пам’ятаючи дружні поради Максима Рильського та Володимира Сосяри, Леонід Полтава пише поезії, вміщує в журналах “Наші дні”, “Малі друзі”, “Дорога”, “Дозвілля” та в українських газетах. 1946 року в Регенсбурзі створює п’єсу для дітей “Мишача війна” і віршовану казку “Мав’ячий король”. Театр “Лелека” під орудою Теодосія Верещинського об’їздить табори для переміщених осіб, де й показує ці дві вистави і для дітей, і для дорослих. Скоро по тім, свідчить Іван Левадний, Михайло Ситник і Леонід Полтава у таборах влаштовували літературні вечори, на яких Ситник читав свою поему “Залізничний сторож”, а Полтава – вірші про УПА. Виступав Леонід і з Масеєм Сядньовим, білоруським поетом, якого він перекладав. Ще навчаючись у Любечі, часто бував він на білоруському березі Дніпра, приятелював з білоруськими ровесниками й засвоїв од них їхню мову.

І от в Аугсбурзі виходить перша поетична збірка Леоніда Полтави “За мурами Берліну” (1946). “Таку гармонійну цілість між формою і змістом рідко трапляється читати серед наших теперішніх екзильних поезій”, – писав Леонід Мосендз у ж. “Звено”. – Це є справді збірка, а не поетична саламаха. Збірка, ведена одною провідною думкою, виконана майже бездоганно щодо літературно-мистецької форми. Рими свіжі й дзвінкі..., розмір струнко-вириманий, вираз ошадно-скупчений, епітети припасовані, образи ясні і рельєфні”. А щодо тематичної наснаженості, то ще захопливіше: “Ідеологічний зміст? Палкий протест проти експерименту “Нової Європи” над тілом і душею людини. І така сама палка віра в право, свободу і майбутність цієї людини. Її найкраще окреслює вірш “Хто ми” – замість передмови – своєрідна програма збірки. Хочеться вірити, що авторове “ми” – це не лише мовно-умовний реверанс, а таки справді наша “українська Україна”, мовою якої писані талановиті рядки авторських поезій”. А Юрій Клен ще з публікації в збірнику МУР’у помітив його поему “Пані Герта” й відзначив, що вона “являє нам зразок тонкої досконалості, якої сподіватися можна від цілком дозрілого таланту. Такого формою і змістом довшеного вірша ми не знайдемо ні в кого з молодих поетів”.

Згадуючи свої зустрічі з Леонідом Полтавою в повоєнній Німеччині, Іван Левадний пише, що “Л. Полтава тоді зачитувався Ю. Кленом, О. Стефановичем, Р. М. Рільке; уважно прислухався до думок визначного поета-вісниківця Євгена Маланюка, з яким подружив у Регенсбурзі, і ця поетична дружба та співпраця тривала також і в Америці майже до останніх років життя того поета, який справедливо називав себе “імператором залізних стриф”.

1948 року виходить збірка “Жовті каруселі”, 1952 – “Українські балади”, 1958 – “Римські сонети”. Прикметно, що навіть у книжці з італійських вражень на чільному місці – думки про Батьківщину. Насамперед він у цьому південному краї “зустрічається” з Михайлом Коцюбинським, що “стояв на капрійському шпилі, як на вершині світової слави”. І хоч де перебуває поет, а бачить священні образи рідного краю: “О земле предківська! Ти знов пере-

ді мною Ввижаєшся і тут іконою ясною”.

У 1951–1952 рр. в двотижневику “Сучасна Україна” друкується, а 1952-го в Мюнхені виходить окремим виданням збірка новел Леоніда Полтави “У вишневій країні”. Післямову до неї написав земляк по Ніжинському інституті Іван Кошелівець. “Дедалі частіше, – читаємо в ній, – Полтава починає повертати до прози. Сам він вважає себе учнем Хвильового, Яновського і італійця Маляпарте. Явища, на наш погляд, майже несполучні і щодо навчання дуже різної вартості: наскільки небезпечно українському письменникові вважати своїми метрами перших двох, настільки ж корисно вчитися в останнього. Але тим цікавіше буде чекати на наслідки. А поки що можемо ствердити, що Полтава цікавий оповідач, який розуміє слово і вміє з ним вправно експериментувати. З чим напевно погодиться й читач, прочитавши ці новелі”. (Більшість новел із книжки надруковано в останніх числах за 1999 рік газети “Жива вода”).

Через десять років у Нью-Йорку виходить його історичний роман з часів гетьмана Івана Мазепи “1709”, що став одним із помітних творів української літератури. Матеріалами для написання роману послужила праця письменника в паризьких архівах. Після Німеччини Леонід живе кілька років у Парижі, потім у Мадриді очолює український відділ Іспанського національного радіо, після чого кілька років працює на радіо “Свобода” в Мюнхені (ФРН). 1958-го переїжджає до США, де працює в українській редакції радіо “Голос Америки”, редагує український щоденник “Свобода”, український журнал “Вісник” і т. ін. Там, за океаном, виходять у нього ще чотири поетичні збірки – “Біла трава” (1963), “Валторна” (1972), “Із еспанського зшитка” (1978), “Смак Сонця” (1981) – як погляд на Україну з різних точок земної кулі (Америку, Іспанію, Аляску). Закоханний ностальгійний погляд...

Густим метафоричним письмом, високою, аж символічною, напруженою позначеною збіркою “Біла трава”. Це ніби сплеск тризовних передчуттів, провидіння полум’яного поета, його спроба заглянути в майбутню рідну землю і світу. Поет навіть тоді, коли земля вкрилася білою травою, бачить надію. І та надія – Мати.

*Але ти аж у пам’ять сторіч,
В пам’ять вічності, вічна, сянеш.
Без уваги, кохання і стріч –
Білотрав’я оце проминеш...*

Неабиякий майстер Леонід Полтава був і в жанрі поеми. Привертають увагу його широкі поетичні полотна “Енеїда модерна” (1955), “Нескінчений бій” (1959), присвячений Іванові Мазепі, “Райдуга” (1963, 1985), “Слово про Україну” (1970) та збірки “Поеми” (1983) і “Профілі” (1989). Доброго слова заслуговує епічна поема “Нестор”, хоч вона, може, й до кінця незавершена. Але то – явище. Суджу з тих фрагментів, які мені доводилося читати, та з відгуків його друзів.

А ще ж треба належно оцінити й прозу його, і драматургію, і лібрето до опер та оперет, твори для дітей та молоді (вийшло більше двадцяти видань), публіцистику, театро- й кінознавчі його праці. Уже побачили світ в Україні “Лісова книга” (упорядкування родини Чередниченків, худ. Оляна Рута; Київ, “Веселка”, 1995), знаменита “Абетка з історії України” (худ. Ярослав Паладій; Київ, “Ласс Компані ЛТД”, 1994), “Маленький дзвонар з Конотопу. Історичні оповідання. Київ, Глобус, 1995), “Абетка з історії України” у виданні “Українська абетка” (Київ, “Веселка”, 1996), історичний роман “1709” (ж. “Березіль”, ч. 1-2, 1998), перший том творів Леоніда Полтави “Обжинки” (Київ, “Задруга”, 2000) та деякі репринтні видання. На сцені Національної опери з 1995 року йде вистава “Анна Ярославна, королева Франції. (Антін Рудницький, Леонід Полтава). Але роботи ще багато, щоб повернути Леоніда Полтаву на Батьківщину, як того він ждав.

Леонід Полтава часто казав: “Люблю працювати для дітей”. Їм же, дітям, тепер насолоджуватися красою мови одного з найкращих творців для наймолодших чи-

татів (“Лебеді”, “Котячий хор”, “Абетка веселенька для дорослих і маленьких”, вірші, казки, поеми, оповідання, лібрето оперет “Лис Микита”, “Лісова царівна”, “Мавпячий король”, “Лисячий базар”, а також повісті “Чи зійде завтра сонце?” та “Над блакитним Чорним морем”, поетична “Абетка з історії України”). А скільки сил і завзяття віддав Полтава громадській роботі. Ще в Німеччині він із Леонідом Лиманом редагує журнал “Школярник”. Стає співзасновником Спілки письменників МУР (Мистецький Український Рух). Згодом “Леонід Полтава, – як свідчить інж. М. Шпонтак, – з Богданом Гошовським був співзасновником організації Українських працівників дитячої літератури та спільно з Богданом Стебельським (ще в Європі) – співзасновником Асоціації Діячів Української Культури. Протягом однієї каденції був головою АДКУ, а згодом його вибрано Почесним членом цієї заслуженої спілки діячів української культури”. Працював редактором газет “Свобода”, “Національна трибуна”, Бюлетеня УККА, “Нашого світу”, Вісника ООЧСУ, в редакції “Визвольного шляху”. Редагував журнал для молоді “Крилаті”. І журнал не загубився досі, нині його редагує Леся Мовчун.

Більшість свого життя Леонід Пархомович прожив під “справжнім прізвиськом” Енсен – прізвиськом-оберегом від хижих полювальників на непокірні душі, прізвиськом-легендою. Милу й прекрасну версію він вибудував про свій шведський родовід у славетному романі “1709”. Наштовхнули його на це “Шведські могили” над Сулою, на які він бігав школярем із Йосипом Дулкою, а, може, й збирався на них із дідом Привоем (Яковом Федоровичем Богославським), у бібліотеці якого вони розкошували. Згадує Леонід ці могили й у новелі “У вишневій країні”, змальовуючи портрет своєї сестри в образі Аглаї: “Вона висока і струнка, колись, раніше була б із неї темноока дівка, що стереже вночі шведські могили біля Ромна – міста історії і ромашок...”.

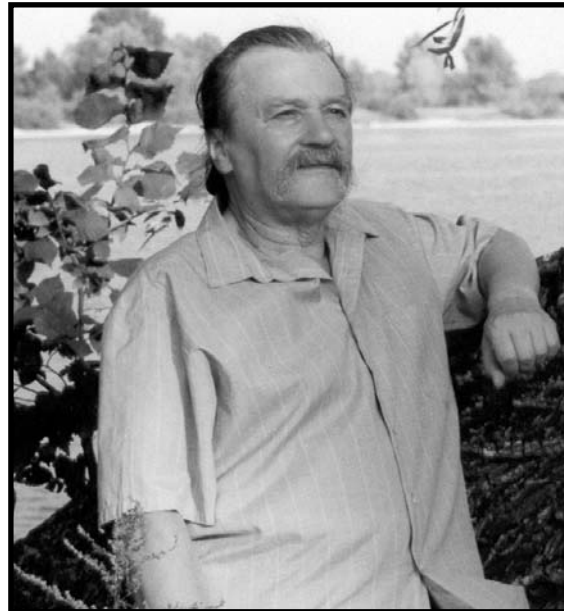
Аж ось нещодавно вдалося добути й документи справжнього Леоніда (їх зберегла двоюрідна його сестра по батькові – Гаїк Елеонора Олександрівна). Копію атестата зрілості про закінчення Любецької середньої школи, випсаного на ім’я Пархомовича Леоніда Едуардовича. Виписку з метричної книги Гросс-Вердерського Римсько-Католицького приходського Костелу за 1898 рік, яка засвідчує, що Леонідів батько Пархомович Едуард Адамович народився 28 липня 1898 року в місті Ромні Полтавської губернії. Довідку від 28 травня 1949 року – учительської Вовківської середньої школи Роменського району Сумської області Пархомович (Соляник) Любові Ул. Довідку від 31/ХІІ-1934 р. лікареві Пархомовичу Едуарду Адамовичу про те, що він дійсно закінчив 16 грудня 1934 року Київський Державний Медичний Інститут. Різні клопотання Пархомович Ядвіги Адамовни в різні колишні інституції за долю брата Едуарда Адамовича. Посвідку про смерть Леонідової сестри Пархомович Валентини Едуардівни (померла 14 червня 1945 року, про що Леонід також не знав). І, нарешті, повідомлення СБУ про трагічну долю Леонідовою батька – Пархомовича Едуарда Адамовича, нар. 1898 року. Очевидно, прибране прізвище-легенда Енсен зобов’язувало його служити вірою й правдою державницькій ідеї славетного гетьмана України Івана Мазепи, тим часом і берегло його від фатального кінця. А пам’ять про свою родину він проніс через усі лихоліття й потрясіння.

Як уже мовилося, волею Божою народився Леонід Полтава у день, про який мріяв усе життя – в день Незалежності України (до якого не дожив трохи більше року). Він передчував, він уже бачив переможні салюти на честь найбільшого свята свого народу:

*Хай дороги будуть, не стежинки,
Хай мільйони – на єдину путь!
Україно, справиш ти обжинки,
Ті, що їх Державою назвуть.*

Без таких людей міліє наш світ...

Неймовірно болюча й непоправна втрата: на 86-му році життя пішов від нас великий трудівник, видатний письменник і шляхетний українець, вихователь цілої плеяди майстрів слова Дмитро ЧЕРЕДНИЧЕНКО.

Дмитро Семенович Чередниченко (30.11.1935, с. Межиріч Канівського р-ну, тепер Черкаської обл. – 20.08.2021, Київ) – український поет, прозаїк, перекладач, педагог, фольклорист, мистецтвознавець, громадський діяч. Після закінчення Межиріцької середньої школи (1953) навчався в Київському педінституті (1953–1957). Брав участь у діалектологічній експедиції на Чернігівщині (1955), а також у першій українській антропологічній експедиції (Україна, Молдавія, Білорусія, Росія; 1956). Учителював на Київщині й Васильківщині (1957–1963), працював на журналістській та видавничій роботі (1963–1982). У 1991–2002 рр. видавав народознавчий часопис для українського шкільництва “Жива вода”.

У 1987 р. спільно з педагогами на базі Гнідинської восьмирічної школи Бориспільського р-ну створив Малу академію народних мистецтв (МАНМ) ім. П. Чубинського, де вперше в Україні було запроваджено вивчення традиційних ремесел, проведення уроків народознавства, запис і реконструкція школярами народних свят і обрядів, місцевого фольклору, створено етнографічний музей. Поширенню ідеї педагогіки народознавства і МАНМ сприяли численні публікації Д. Чередниченка у фахових виданнях (журналах “Українська мова та література в школі”, “Радянська школа”, “Україна”, “Барвінок”, газеті “Радянська освіта” тощо). З 1992 очолював літературне об’єднання “Радосинь” при Національній спілці письменників України.

Автор численних поетичних збірок для дорослих та поетичних і прозових книжок для дітей, українського букваря “Материнка” (1992), шкільних читанок “Ластівка”, “Біла хата”, “Писанка” (1992), “Зелена неділя” (1993), кількатомної антології поезії української діаспори “Листок з вітрию” (2001, кн. 1, 2002, кн. 2), “Журавлики” (2011, кн. 3), перекладів словацьких народних казок “Словацькі народні казки” (1982, 1990), литовських народних казок “Чарівний перстень” (2006), а також віршів, поем, романів і повістей з чеської, словацької, російської, білоруської, литовської, латиської мов.

Автор досліджень про П. Чубинського, С. Васильченка, В. Сухомлинського, К. Стеценка, про рід Симиренків та ін., розвідок про українських і литовських письменників, художників і педагогів. Вагомий внесок Чередниченка у відновлення пам’яті про фольклориста, етнографа і громадського діяча П. Чубинського на його батьківщині та загалом в Україні. Відновив могилу П. Чубинського в м. Борисполі, написав кіносценарій документального фільму “Рід” до 150-літнього його ювілею (1990). Близько 30 років працював над науково-популярним нарисом “Павло Чубинський” (Київ, 2005), у якому розкрив обставини формування й розвитку драматичної постаті поета і перекладача, громадського діяча, автора українського гімну,

ученого зі світовим ім’ям П. Чубинського.

Дмитро Чередниченко нагороджений почесною грамотою Верховної Ради Литовської РСР, почесною відзнакою УПЦ КП “Георгія Переможця” II ступеня, лавреат премій ім. Павла Чубинського (1992), ім. Максима Рильського (1994, за переклад поеми К. Донелайтіса “Літа” та впорядкування антології литовської поезії українською мовою), ім. Лесі Українки (за повість-казку “Хлопчик Горіхове Зерня і Лісовичка”, 2009), ім. Олени Пчілки (2015), ім. Івана Огієнка (1996), премій Литовсько-Українського культурного фонду ім. Тараса Шевченка (1999), ім. Святого Ієроніма (2015), “Благовіст” (за книгу “Доторки”, 2019). Кавалер ордена великого князя литовського Гедиміна III ступеня (1996) та ордена “Лицарський хрест” – “За заслуги перед Литвою” (2003). Відмінник народної освіти України (1988). Нагороджений медаллю Всеукраїнського педагогічного товариства ім. Григорія Ващенка (2006).

Чесна й благородна людина, глибоко порядна особистість, Дмитро Семенович залишає своєму народові непересічну спадщину як талановитий поет і перекладач, а також зворушливий приклад того, як скромно, без галасу служити любій Вітчизні.

Він буде довіку з тими, кого зіграв своїм Словом і Ділом, з тими, кого наснажив на добру дорогу – його справжня і чиста любов, його неодмінне побажання “Доброго ранку!”... Індійські мудреці кажуть, що, переступивши 83-річну межу, душі стають охоронцями Землі... Так хочеться в це вірити – зрештою, Дмитро Семенович і тут охороняв, множив світло “по пояс – у волоськах, по серце – у житах”, а світло карбується на вічних скрижалях – і відроджується після позірного згасання, як заповідав мудрий Чередниченків патрон – Святий Ієронім, як заповідає його Хлопчик Горіхове Зерня, його Чурльоніс, його рідні душі, друзі та вчителі, його Слово і Творчість...

Без таких людей міліє наш світ... Спочивай з миром, дорогий Друже! Ти заслужив шану й вдячність своїх співвітчизників.

Наші співчуття родині, зокрема дружині Галині Кирпі, доньці Оляні Чередниченко.

*Анна Багряна, Олександр Божко,
Сергій Борщевський, Василь Василяшко,
Анатолій Гатненко, Ірина Гнатюк,
Любов Голота, Алла Діба, Роман Дідула,
Петро Засенко, Людмила Іваннікова,
Микола Ільницький, Василь Каїчак,
Юрій Коваль, Михайло Литвинець,
Людмила Лук’яченко, Павло Мовчан,
Леся Мовчун, Марія Морозенко,
Михайло Насенко, Олена О’Лір,
Ольга Лупій, Дмитро Павличко,
Ярослава Павличко, Дмитро Пилипчук,
Наталка Поклад, Юрій Попсуєнко,
Михайло Сидоржевський, Андрій Содомора,
Анатолій Чердаклі, Дмитро Чистяк, Рауль
Чілачава, Оксана Шалак, Василь Шкляр
22.08.2021 р.*

Редакція тижневика “Слово Провіситу” глибоко сумує через вічну розлуку з прекрасним і людяним письменником Дмитром Семеновичем Чередниченком, постійним нашим автором і порадиником, уважним читачем.

Д. Чередниченко за кілька днів до свого відходу надіслав до редакції статтю до 100-річчя Леоніда Полтави, яку ми друкуємо.

Пом’янімо Дмитра Семеновича щирим словом і побажаймо, аби його багата творча спадщина дійшла до українського читача.

З висоти першого десятиліття

Київський незалежний театр “Маскам Рад” відсвяткував десять років від дня створення. Разом із акторами подію відзначили багато давніших шанувальників цього колективу, а також ті, хто дізнався про театр не так давно.

Театр було створено у травні 2011 р. Проте своїм днем народження тут вважають 2 липня — саме цього дня відбулася прем'єра в рамках театрального майданчика Міжнародного етнокультурного фестивалю “Трипільське коло”. Відтоді театр дуже любить фестивалі і не лише бере в них участь, але й сам організовує. За ці роки в репертуарі з'явилося понад сорок вистав, а до команди театру долучилося більше 35 акторів.

Десять років для незалежного театрального колективу — це багато, — зазначила керівниця Театру “Маскам Рад” **Інна Гончарова**. — Ми працюємо без підтримки з боку держави та міста Києва. Єдине стаке джерело доходу — кошти за квитки, які глядач купує на наші вистави, тобто добровільні пожертви громадян на діяльність незалежного театру.

Наш театр став фундаментом для проведення та організації різноманітних культурних заходів. Поступово ми стали одним з найпотужніших організаторів фестивалів в Україні. Разом з Національним історико-архітектурним музеєм “Київська фортеця” ми створили першу в Україні кроссекторальну мультидисциплінарну культурну платформу “Креативна фортеця”.

Спочатку давали вистави лише у вихідні дні. Сьогодні вже працюємо і в будні. З осені 2013 року основним майданчиком театру є Київська фортеця. А в 2014-му ми разом з музеєм започаткували Міжнародний фести-

валь історичного кіно “По за часом”. У цьому році в травні провели його вже увосьме. Це унікальний фестиваль, аналогів якому немає в Україні, не так багато схожих фестивалів у світі. Представляємо цікаві фільми, яких не знайдеш в інтернеті, з історії України та інших держав.

Також театр є постійним партнером і співорганізатором міжнародних театрального фестивалів. Восени 2013-го відбувся Перший міжнародний фестиваль “Joy-Fest”. Хоча це театральний фестиваль, але в його рамках ми проводимо і виставки, і концерти. Загалом відбулося 7 таких фестивалів. У 2015-му започаткували фестиваль дитячих театрів “Joy-Fest-діти”, який провели 5 разів, востаннє в 2020 р. он-лайн. Перші два дитячі фестивалі відбулися у Музеї “Київська фортеця”, але оскільки значно зросла кількість його учасників, то наступні відбувалися на інших локаціях. Ще один фестиваль — Української класичної музики “Смалта”, який перший раз проходив у стінах Національного заповідника “Софія Київська”, а потім — у “Київській фортеці”.

Також, починаючи з 2019 року, двічі провели міжнародний фестиваль монодрам “Solo Plays Fest”. Всього ж у нашому творчому активі 20 фестивалів у різних жанрах мистецтва. Але саме театр виступив фундаментом нашої культурної діяльності.

Мої колеги — не просто актори театру, вони наші однопумці, соратники. Разом ми працюємо за-

ради однієї великої справи. Це навіть не робота, це — наше життя. Завжди творимо заради глядача, аби йому було комфортно і цікаво. Аби він замислився над тими сенсами, які ми хочемо донести.

Ми позиціонуємо себе як театр інтелектуального формату, проте таке позиціонування придумали не ми, а наші глядачі. Навіть в елементарну комедію прагнемо вкласти певний сенс і донести його до публіки.

— Також ми маємо проект “Креативна Україна”, — продовжив співзасновник Театру “Маскам Рад” **Віктор Кожевніков**. — Це культурна платформа європейського зразка. Наразі наш основний партнер — Київська фортеця. Сподіваємося, що згодом до нас приєднаються інші учасники: вищі навчальні заклади, майстерні народних ремесел, міжнародні фонди, художні галереї — аби ці старовинні будівлі наповнилися життям та культурними подіями.

Сьогодні у Києві відбувається багато культурно-мистецьких заходів, проте наше місто за їх кількістю та різноманітністю все ж поки що значно відстає від інших європейських столиць. Але маємо перспективи в цьому напрямку.

Як уже згадувалося, 2 липня 2011 року ми виступили з першою нашою виставою на фестивалі “Трипільське коло”. Вона відбувалася на відкритому повітрі, під дощем. Але не дивлячись на несприятливу погоду глядачі не тільки не розходилися, навпаки спектаклю їх стало ще більше. Зрозуміли, що людям це пот-

Оксана Новікова-Вирган, Інна Гончарова та Віктор Кожевніков

рібно і треба цю справу продовжувати.

Другою нашою виставою став шедевр світової драматургії “Безіменна зірка”, який поставила наша донька Ксенія Гончарова і зіграла в ньому головну роль. Цю виставу відновлено в 2020, і вона й досі в репертуарі театру. Потім були “Той самий Мюнхаузен”, “Ніч перед Різдом”, багато інших спектаклів. В останні роки поряд з драматичними демонструємо й музичні вистави і театралізовані концерти. Нещодавно відбулися прем'єри опери-буф “Ведмідь”, концерту “В Неаполі — місті яскравого світла”. Наступна опера — “Кохання на трьох” за Г. Доніцетті.

Два роки тому актор і режисер Петро Миронов показав на Solo Plays Fest виставу “Маестро Азнавур” за п'єсою Тамари Альохіної, і згодом він долучився до діяльності нашого театру з іншими своїми моновиставами. Проте він не зупиняється на досягнутому. У 2020 році він поставив “Троє у човні, не рахуючи собаки”,

“Спокуса” за романом Моєма “Театр”, бере участь в інших проєктах.

Директор Національного історико-культурного музею “Київська фортеця” **Оксана Новікова-Вирган** згадала про тематичні екскурсії “Таємниці косоного капюну” та “Барон Мюнхаузен у “Київській фортеці”, які музей створив разом з Театром “Маскам Рад”. А також про два спільні фільми. Перший розповідає про перебування Мюнхаузена в Києві у 1739 році, а другий — перша частина циклу “Міфи і легенди “Київської фортеці”, в якій йде мова про убивство Столипіна.

Завершальним акордом святкування став показ “фірмової” вистави театру “Льотчик і троянда” за п'єсою Інни Гончарової, в якій розповідається про романтичні стосунки Антуана де Сент-Екзюпері. Поставив виставу Петро Миронов. Він також зіграв роль головного героя. Образи жінок, які були в житті письменника і льотчика, відтворила на сцені Інна Гончарова.

Дорогами Катерини Кричевської-Росандіч

У Музеї української діаспори експонується ювілейна виставка “Катерина Кричевська-Росандіч. Дороги і люди”, організована до 95-річчя від дня народження відомої української та американської мисткині.

в еміграції та після відвідин України в 1993 році. На виставці також експонуються твори Василя Кричевського (Молодшого), Петра Холодного (Молодшого) та Людмили Морозової.

— З життєвих доріг Катерина Кричевська-Росандіч ви- йшла людиною світу та самобутньою художницею, — розповідає кураторка виставки, мистецтвознавиця **Оксана Підсуха**. — Європа сформувала художній смак і стиль мисткині. Америка стала для неї другою батьківщиною, де Кричевська змогла вільно дихати й працювати. Україна ж лишається для художниці духовним якорем й усвідомленим вибором. Успадковане почуття відповідальності перед Батьківщиною, а також екзистенційна любов до рідної землі повсякчас рухають помислами її душі...

До експозиції увійшли близько 70 робіт із колекції Музею української діаспори, Національного художнього музею України, зібрання родини Малакових та інших приватних колекцій.

Виставка здійснюється в рамках проєкту “Катерина Кричевська-Росандіч. Дороги. StraBen. Roads” спільно з Міжнародним благодійним фондом світових ук-

раїнців “Діаспора” за підтримки Українського культурного фонду.

Експозиція розповідає, що життєпис Катерини Кричевської-Росандіч розгортався на великій історичній сцені — у двох сторіччях та на двох континентах. Її мистецьке формування відбувалося українськими, європейськими та американськими дорогами: вони загартували її, розширили світогляд, надихали на творчість. Стежки та вулиці, міські бульвари та мальовничі краєвиди, що зустрічалися мисткині на творчому шляху, стали також її улюбленими “персонажами”, які змінювалися, дорослішали та реагували на трансформацію особистості й життєві зигзаги.

Особистість та творчість мисткині сформувало і блискуче коло української національної еліти, до якого вона належала від народження. За спиною художниці стояло два покоління мистецької династії Кричевських, що заклали фундамент незалежної української держави та прикрасили національну культуру на еміграції. Змалку Катруся оточували творчі дідуся та бабусі, їхні колеги та приятелі, яких пізніше визнали класиками, творцями українського модерного мистецтва. Шляхами еміграції Кричевська розширювала своє коло спілкування, до якого увійшли відомі українські митці в еміграції Микола Кричев-

ський, Яків Гніздовський, Петро Холодний (Молодший), Людмила Морозова.

У своїй творчості ренесансно світла натура художниці наслідувала і безупинно шукала гармонію в природі та в діяльності людини, а найчастіше — в збалансованому поєднанні того й іншого. Ці острівці прекрасного й надихали Катерину Василівну на творчість. Морські, гірські чи міські краєвиди написані нею з натури, завжди наповнені почуттям любові до Весесвіту і захватом перед його високою красою й таємницею.

Великою надією в житті та творчості мисткині стала подорож до України у 1993 році. Впізнання, душевний шем, нові відкриття, захоплення, розчарування, сум втрат, надії — уся ця гамма вибухнула на полотні зрілим творчим злетом.

А найбільшим мистецьким університетом для Катерини Кричевської стали дороги еміграції. У 1943–1944 роках вона вчилася у Празькій художньо-промислової школі, у 1947–1948 роках відвідувала Гайдельберзький університет, писала з натури краєвиди повоєнної Європи. Втім, у ці драматичні роки навчання було уривчастим, тож художниця не мала можливості систематизувати свої професійні навички та послідовно вдосконалювати власну техніку.

Така можливість у неї з'явилася у 1950-ті роки, вже в еміграції у США. 1954 року мисткиня приїхала у Нью-Йорк. Там вона познайомилася зі своїм дядьком, вже відомим на той час акварелістом Миколою Кричевським з Парижа. Художниця опанувала техніку дядька й радо пристала на його пропозицію відвідати Європу та продовжити навчання.

У 1959 році вона прибула до Франції. У Парижі та Венеції Катерина відвідувала пленери з Миколою Кричевським, які стали для неї неоціненною школою. “Мені мій дядько Микола дав дуже багато. Як учитель — строгий і безкомпромисний, як дядько — щедрий і уважний”, — згадувала художниця. Під його впливом вона наповнювала свої пейзажі повітрям та ставала дедалі вільнішою у своїй творчості.

Представлені в експозиції краєвиди Миколи та Катерини Кричевських дають можливість прослідкувати вплив майстра на ученицю. Разом з тим твори 1950-х років демонструють і формування творчої індивідуальності мисткині, її молодий енергійний темперамент, що виявляється в захопленні індустріальною тематикою, створенні низки яскравих урбаністичних пейзажів.

У публікації використано матеріали Музею української діаспори

Сторінку підготував
Едуард ОВЧАРЕНКО
Фото автора

Анатолій КАЧАН Кличе дзвоник з літа в осінь

Поезія Анатолія Качана навчає дітей ясно бачити світ і любити життя. Образне мислення письменника свіже, жваве, яскраве, тож пробуджує в дітях безпосереднє, самостійне, ясне світобачення й тонке, проникливе сприйняття життя. А жартівливо-іронічний погляд автора на технозалежність сучасних дітей спонукає їх до самоіронії та відновлення природного світовідчуття.

Олександр Шокало

Ловлять соняшники листям
Сонячне проміння
І ховають в золотисті
Квіти-насініни.

Восени з того насіння
Потече в сулію
Вся осяяна промінням
Сонячна олія.

Сонце в гронах винограду,
В кавунах і динях,
В грушах, яблуках із саду,
В айстрах і жоржинах.

Медом сонячним бджолині
Вулики наліті...
Ось такі-то переміни
Сталися за літо.

Відлетіла позавчора
Ключниця зозуля
І до вирію над морем
Двері відімкнула.

Вже збирається на віче
Птаство стоголосе.
Скоро вже і нас покличе
Дзвоник – з літа в осінь.

Ранкові поїзди
Ще море тепле, ще сади
Не одягалися в червоне,
А вже ранкові поїзди
Привозять іній на вагонах.
У привокзальних квітниках
Жар чорнобривців догорає,
І Літо з айстрами в руках
Красуню Осінь зустрічає.

Знайомо чайка
Над морем сонце і блакить,
Із вітром граються вітрила.
А ген до хлопчика летить
Із моря чайка білокрила.

Ось на плечі уже вона
Сидить, немов у себе вдома.
Напевно, чайка та ручна
Давно із хлопчиком знайома.

Білі ночі в Одесі
Шороку по Одесі
В святковому вбранні
Акації-принцеси
Гуляють навесні.

У травні всю Одесу
Беруть вони в полон:
Лузанівку, Пересип,
Фонтан і Ланжерон.

Під спів пташок надвечір
В міський заходять сад,
Накинувши на плечі
Південний аромат.

Йдемо до Дюка містом –
Акації вже тут,
По сходах урочисто
До моря нас ведуть.

Ось ми вже на причалі,
Де з сином на руках
Морячка зустрічає
Із рейсу моряка.

Ген біля небокраю
З'явився, мов міраж,
У супроводі чайок
Морський суховантаж.

Як лоцмани бувалі,
Ті чайки кожен раз
Ведуть аж до причалів
То яхту, то баркас.

А ген на косогорі,
На схилах, як салют
Весні, Одесі, морю, –
Акації цвітуть!

З Приморського бульвару,
Мов сивий капітан,
В зелених окулярах
Вітає їх платан.

А з гавані Нептуна,
Як дівчині моряк,
Акаціям-красуням
Підморгує маяк.

Коли у білій тиші
Акації цвітуть,
Стає вночі світліше
У місті і в порту.

Шепоче хвиля хвилі:
“На берег подивись, –
Це знову ночі білі
В Одесі почались”.

Літаюча тарілка,
або Школа над морем

1
В Одесі над морем
“тарілка” кружляла
І сіла на березі
біля причалу.

Зійшли із тарілки
Інопланетяни
І мовчки пропали
в ранковій тумані.

На згадку про ту
таємничу мандрівку
На березі моря
зосталась тарілка.

Це бачили хлопці
із нашого класу,
Маяк у порту
і рибалки з баркаса.

Сподобалась людям
тарілка простора,
У ній розмістилася
школа над морем.

Тепер у цій школі
навчаються діти
Свою Україну
і море любити.

А ще – берегги,
наче вени-судини,
Малі і великі
рчки України:

Дніпро і Дністер,
Чичиклію й Синюху –
Квітчастих посестер
Південного Бугу...

В зелених долонях,
від краю до краю
Несуть вони води
і в море впадають.

2
За вікнами школи –
з буйком над водою –
Гойдаються чайки
на хвилях прибою.

Із берега моря
ті чайки, бувало,
До нашого класу
не раз залітали.

І школа, і море,
і чайки крилаті
Нас учать по-новому
світ відкривати.

Під гомін прибою
ми пишемо твори,
Читаємо вірші
про місто над морем.

А я аквареллю
малюю картину,
Де з парусом білим
гуляють дельфіни.

Над ними кружляє
в небесній блакиті
Тарілка прибульців
із іншого світу...

З відчинених вікон
я бачу шоранку
Одеський маяк
у легкому серпанку.

А ген, як сторожа
на дальній заставі,
На рейді стоять
кораблі величаві.

Дивлюсь я на море
і мрію-гадаю:
А може, це нас
кораблі ті чекають?

Чекають і манять
в безмежні простори
Нових Магеланів
із школи над морем.

Вартагра В

Герословиця
Летить до гаю ночувати
Сорока білобока,
Летить і рідну сіножат
Не впізнає сорока.

Там, де т р а - в а
цвіла колись,
Стоять стоги, мов шатра,
А там, де верби обнялись,
Димить-палає в а - т р а .

Дарма сорока скрекотить:
“Куди ж поділась в а р т а ?”
Навколо в а т р и в а р т а
спить,
Чого ця в а р т а в а р т а ?

Кому потрібна, я б сказав,
Така нікчемна
В а р т а т р а В .

Горнятка-двійнятка
– Звідкіль ви взялися,
горнятка-двійнятка?
– З гончарного круга
зійшли ми спочатку.

Квітчастим узором
нас пензель покрив
І жаром гарячим
вогонь обпалив.

– А хто ж вас, горнятка,
із глини ліпив,
На крузі гончарнім,
як дзигу, крутив?

– Ліпили із глини
нас друзі старі –
Дівчатка-близнятка,
малі гончарі.

Нічний скрипаль

Безконечник
Всю ніч цвіркун на скрипці грав,
На скрипці грав, на скрипці грав
І лиш під ранок задрімав, –
На скрипці грав і задрімав.

І сниться цвіркунові сон,
Сон без кінця, без краю,
Що ніби він на свайбі сов
Всю ніч на скрипці грає.

Танцюють сови і сичі,
В очах вогонь палає,
Танцює полум'я свічі,
А він на скрипці грає.

Та раптом півень заспівав!
Цвіркун розплющив очі,
Смичок і скрипочку сховав
І знов заснув до ночі.

І сниться цвіркунові сон,
Сон без кінця, без краю,
Що ніби він на свайбі сов
Всю ніч на скрипці грає.

Танцюють сови і сичі,
В очах вогонь палає,
Танцює полум'я свічі,
А він на скрипці грає.

Та ось за річкою зійшов
Ясний півмісяць-скибка.
Цвіркун прокинувся і знов
Дістав смичок і скрипку.

І знов цвіркун на скрипці грав,
На скрипці грав, на скрипці грав
І лиш під ранок задрімав, –
На скрипці грав і задрімав...
*І так далі,
поки не мине літо.*

Чумацький Шлях

Чумацькі валки соляні
При світлі місяця над степом
Пішли в легенди і пісні,
А Віз Великий – аж на небо.

Зоря вечірня в небесах
Розквітла маком при дорозі
І світиться Чумацький Шлях,
Як сіль, розсипана із Вожа...

Ген на вогні кипить куліш
Біля сузір'я Козерога,
А біля зоряних коліс
Воли пасуться круторогі.

Щоб Віз Чумацький і чумак
Не заблукали ненароком,
Посеред неба є маяк –
Полярна зірка ясноока.

Ластівчані ігри

Ластівки над річкою
граються щодня:
Ластів'ята ластівку
вчаться доганять.

В небі, де розлита
синя акварель,
Ластів'ята з вереском
крутять карусель.

Крутять мертві петлі
і на віражі
Ледь води торкаються
біля комишів.

Ось вони під хмарою,
ось вони вже тут,
На польоті бриючим
воду з річки п'ють.

Ті веселі ігри
з виском пополам
Стануть у пригоді
юним ластівкам.

Стануть у пригоді
в рідній стороні,
Понад морем Чорним
і на чужині.

Відтепер грайливих,
спритних ластів'ят
Вже не схопить в кігті
яструбок-пірат.

Може, й наші ігри,
перші відкриття
Стануть у пригоді
на стежках життя.

Як минеться літо,
крикнем ластівкам:
Завтра вам до вирію
і до школи – нам!

Едуард ОВЧАРЕНКО
Фото Анни ОВЧАРЕНКО

Пісенна сповідь Ігоря Борка

Усі важливі віхи творчої біографії Ігор Борко зустрічає у концертних проектах разом з “Рідними наспівами”. “З голосу землі моєї” – таку назву мала програма нового концерту. А створити святковий настрій допомогла ведуча концерту – заслужений діяч мистецтв України Світлана Корещька, яка відкрила багато таємниць з творчої майстерні співака.

Розпочали вечір “Гуцульською фантазією” Анатолія Дубини у виконанні лавреата всеукраїнських та міжнародних конкурсів, володаря гран-прі міжнародного фестивалю “Світ музики” в Італії Ансамблю народних інструментів “Рідні наспіви” (художній керівник – заслужений працівник культури України Юрій Карнаух).

Ігор Борко на високому рівні представляє у світі рідну пісенну культуру. Крізь призму свого серця пропускає оперну класику, твори сучасних композиторів і, насамперед, українську народну пісню, з якою торує свій Богом даний шлях. А цього вечора свій виступ він розпочав історичною козацькою піснею “Зелений дубочку”.

Продовжила концерт пісня “Там, де Ятрань круто в’ється”, яку довго вважали народною, але з плином часу пошуковці з’ясували, що ця пісня належить перу сучасника Тараса Шевченка – Ангіна Шашкевича.

Сольний концерт – як театр одного актора. Адже камерно-вокальні твори надзвичайно вибагливі, складні для виконання. А слухати їх – велика насолода. Один з таких творів, що прозвучав цього вечора, – прекрасний ноктюрн, мелодія, яку більшість знає ще змалечку, що сяє у світлі зірок Чумацького шляху – “Ніч яка місячна” на слова Михайла Старицького.

Народна пісня має бездонну глибину, величезний різноплановий світ. А на концерті до глибини краси української народної пісні додалося буйноцвіт-

Національна філармонія України продовжує цикл концертів, започаткованих спільно з Національною бібліотекою України імені Ярослава Мудрого. Одним з найяскравіших заходів цього циклу став сольний концерт народного артиста України Ігоря Борка.

та тембрів народних інструментів ансамблю “Рідні наспіви”, які подарували “Віночок на теми українських мелодій” композитора Іллі Суховерного.

Гортаючи сторінки біографії Ігоря Борка, спостерігаємо цікаву рису його стилю: шоразу він прагне брати до репертуару нові твори. Саме з його голосу в музичне піднебесся полетіло багато стрілецьких пісень, пісень лемківського фольклору, пісень Української повстанської армії. Пісня “Нічка цікава” стала дуже популярною, її виконують численні хорові колективи, фольклорні гурти, тріо бандуристів. А вперше ця пісня з’явилася саме у виконанні Ігоря Борка. І журналісти українського радіо доклали багато зусиль для того, аби знайти матеріал про цю пісню. Авторка музики і слів – Одарка Романова, яка народилася на Чернігівщині. Вона товаришувала з акторкою Марією Заньковецькою, листувалася з Іваном Франком, дружила з родинами Лисенків, Косачів і Старицьких. Кажуть, що мелодію цієї пісні Одарка наспівала Миколі Віталійовичу Лисенку. Він записав її і обробив. І врешті на прекрасний вірш Одарки Романової народився мальничий шедевр, перлина ліричної української пісні “Нічка цікава”, яка полетіла у світ з голосом Ігоря Борка.

Кожна українська народна пісня – як маленька симфонія, втілює глибоку думку, особливу народну мудрість. Історична козацька пісня “Ой у полі криниченька”, яка про-

Ігор Борко зі своїми учнями

довжила вечір, нагадує про перші концерти Ігоря Борка з ансамблем “Рідні наспіви”, налаштує на тональність роздумів про швидкоплинність життя і неповторність кожної миті.

Українських солоспівачів оспівано багато жіночих імен, серед них – Ганна. Лише на Закарпатті є до 70 варіантів цього імені. Під час нового концерту звучала весела, життєствердна пісня про красуню-молодичку на ім’я Ганздя.

Нещодавно Ігор Борко відзначив свій ювілейний день народження. З цієї нагоди на творчому вечорі прозвучало музичне вітання від відомого баяніста, народного артиста України Сергія Грінченка, з яким вони разом виступали у найбільших концертних залах України. (До речі, Ігор Борко починав свій творчий шлях як баяніст, у цьому виконавському жанрі має вищу освіту).

Чимало музичних відзнак Ігор Борко здобув в Італії, Іспанії та Франції. У Сицилії став лавреатом міжнародного оперного конкурсу імені В. Белліні, привіз звідти сицилійські пісні, яких до-

цього в Україні ніхто не виконував. Ці композиції відзначаються неповторним колоритом. Одна з таких пісень “Хто тобі сказав”, її герой промовляє до коханої: “Ну хто тобі сказав, що я тебе залишу? Краще помру, ніж покину тебе. Ти кохання усього мого життя”.

А неаполітанська “Мама” не потребує перекладу, адже присвячена найдорожчій людині в житті кожного.

Ведуча концерту нагадала, що Ігор Борко брав участь у багатьох престижних конкурсах, зокрема, в Польщі, де кращі тенори світу виконували оперні арії. А замість жури в залі були глядачі, кожен з яких віддавав свій голос трояндою тому співакові, якого вважав найкращим. Таким чином український виконавець отримав майже тисячу троянд і визнання першого тенора. Місцева преса тоді писала, що оксамитовий голос Борка зворушив слухачів. Спогадом про той конкурс стала пісня Е. ді Капуа та Дж. Капурро “O, sole mio”, яка отримала бурхливі оплески вдячної публіки і була двічі виконана на біс.

Співак завжди залишається вдячним учнем свого незабутнього вчителя Костянтина Огнєвого, постійно згадує про педагога в інтерв’ю. А під час концертів виконує з оперного репертуару К. Огнєвого серенаду Смітта з опери Жоржа Бізе “Пертська красуня”.

Вже восьмий рік поспіль Ігор Борко поєднує свою виконавську діяльність з педагогічною роботою – навчає студентів у Національній музичній академії України імені Петра Чайковського. На завершення концерту разом з педагогом виступили його учні – студенти з Китайської Народної Республіки, лавреати міжнародних конкурсів Жан Сі та Цао Хоньвен. У їхньому виконанні прозвучала пісня Петра з опери Миколи Лисенка “Наталка Полтавка”.

– Склалося так, що я два роки не виступав, – зізнався Ігор Борко. – Для мене було важливо відчувати, в якому стані мій голос, як мене сприйме публіка. Одна справа займатися викладацькою діяльністю, а зовсім інша – творчість. До того ж, я вперше виступав у Національній бібліотеці імені Ярослава Мудрого, зала якої дуже відрізняється від Колонного залу імені Миколи Лисенка Національної філармонії України, де зазвичай відбуваються мої концерти. Був майже аншлаґ, я відчув, що людям мій виступ сподобався. На концерті було багато дорогих для мене людей, серед них радіожурналістки Люзель Сабітова, Людмила Рубан та Валентина Давиденко, а також пані Людмила Кузьмук зі своїм сином Іваном.

У вересні візьму участь у концерті, присвяченому пам’яті Олександра Білаша. Цей рік ювілейний не лише для мене, а й для ансамблю “Рідні наспіви”, готуюмо кілька цікавих спільних програм. Також заплановані мої сольні програми на наступний рік: у травні – велика програма до дня Києва у Колонній залі імені Миколи Лисенка, ще один концерт хочу зробити у Великій залі імені Василя Сліпака Національної музичної академії України.

ТИЖНЕВИК ВСЕУКРАЇНСЬКОГО
ТОВАРИСТВА “ПРОСВІТА”
імені ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

АНОНС

Будьмо разом!
ПЕРЕДПЛАТА—2021

Вартість передплати
(з доставкою і поштовими витратами):

Поштовий індекс — 30617. Сторінка у каталозі — 74

на 1 місяць	21 грн 43 коп.	на півроку	115 грн 58 коп.
на 3 місяці	61 грн 29 коп.	на рік	225 грн 96 коп.

Засновник:
Всеукраїнське
товариство “Просвіта”
імені Тараса Шевченка
Реєстраційне свідоцтво
КВ № 4066
від 02.03.2000 р.

Шеф-редактор
Павло МОВЧАН
Відповідальна за випуск
Любов ГОЛОТА
Редколегія
Любов ГОЛОТА (голова),
Павло МОВЧАН,
Микола ТИМОШИК,
Георгій ФІЛІПЧУК
Заступник головного редактора
з виробничих питань
Наталія СКРИННИК
278-01-30 (тел./факс)

Відповідальний секретар
Ірина ШЕВЧУК
Відділ культури
Едуард ОВЧАРЕНКО
Літературна редакторка
Галина ДАЦЮК
Коректорка
Олена ГЛУШКО
Комп’ютерна верстка
Ірина ШЕВЧУК
Володимир ЖИГУН
Інтернет-редактор
279-39-55

Черговий редактор
Едуард ОВЧАРЕНКО
Бухгалтерія
279-41-46
Адреса редакції:
вул. Хрещатик, 10-Б,
м. Київ, 01001
E-mail: slovo_prosvity@ukr.net
http://slovoprosvity.org
http://prosvitanews.org.ua
Надруковано в ТОВ “Мега-Поліграф”,
04073 м. Київ, вул. Марка Вовчка, 3.
Листування з читачами —
тільки на сторінках газети.

Відповідальність за достовірність
інформації несуть автори.
Редакція залишає за собою право
редагування та скорочення текстів.
Редакція не завжди поділяє
погляди своїх авторів.
При використанні наших публікацій
посилання на “Слово Просвіти”
обов’язкове.
Індекс газети
“Слово Просвіти” — 30617

